

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОБОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра економічної теорії

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Методичні вказівки

підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю «Геодезія та землеустрій»

Київ – 2025

Рекомендовано навчально-методичною радою факультету аграрного менеджменту НУБіП України протокол №3 від 17.10.2025 р.

Рецензенти:

Юрій ВЛАСЕНКО,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії,
НУБіП України, м.Київ*

Наталія БОЛГАРОВА,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії,
НУБіП України, м.Київ*

Укладач:

Інна ГУЩА,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії,
НУБіП України, м.Київ*

Інна ГУЩА

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ. Методичні вказівки для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю «Геодезія та землеустрій» - К.: НУБіП, 2025, 82 с.

Наведено методичні рекомендації до самостійної роботи при вивченні курсу "Економічна теорія" для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю «Геодезія та землеустрій».

Видання містить програму курсу, теми лекційних та семінарських занять, питання для самоконтролю за темами, тестові завдання, перелік контрольних питань, список рекомендованої літератури.

Наведені матеріали сприятимуть ефективній організації самостійної роботи студентів, засвоєнню ними матеріалу курсу.

Опис навчальної дисципліни ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	<i>бакалавр</i>	
Спеціальність	193 Геодезія та землеустрій	
Освітня програма	«Геодезія та землеустрій»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) за наявності	-	
Форма контролю	<i>екзамен</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	3	
Семестр	5	
Лекційні заняття	15 год.	
Практичні, семінарські заняття	30 год.	
Лабораторні заняття	-	
Самостійна робота	75 год.	
Індивідуальні завдання	-	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	3 год.	

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ є фундаментальною економічною наукою, яка вивчає використання обмежених ресурсів для максимального задоволення необмежених потреб суспільства. Вона охоплює мікроекономічний і макроекономічний аналіз, досліджує поведінку економічних суб'єктів у ринкових умовах, механізми прийняття рішень, а також закономірності виробництва, розподілу, обміну і споживання. Дисципліна є обов'язковою для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю «Геодезія та землеустрій» і сприяє формуванню фахових компетентностей для ефективного господарювання в сучасних умовах. Даний курс формує у майбутніх фахівців здатність динамічно поєднувати знання, уміння, комунікативні навички і спроможності з автономною діяльністю та відповідальністю під час вирішення завдань та проблемних питань у галузі геодезії та землеустрою.

У ході навчання із метою ефективної організації навчального процесу й комунікації використовується електронна пошта, месенджер Viber, створено групи у Телеграмі, текстовий редактор MSWord, табличний редактор Excel, редактор презентацій Power Point.

Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Набуття належних навичок раціональної економічної поведінки, виходячи з концептуальних основ ринкової економіки, розуміння особливостей функціонування сучасних ринків та утворення цін на послуги праці, капіталу, природних ресурсів відповідно до типу ринкової структури; набуття навичок аналізу агрегованих показників, визначення чинників і наслідків макроекономічного розвитку господарських систем, а також можливостей держави коригувати цей розвиток відповідно до цілей та пріоритетів економічної політики.

Набуття компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі геодезії та землеустрою.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 01. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 07. Здатність працювати автономно.

ЗК 08. Здатність працювати в команді.

ЗК 09. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 13. Здатність зберігати, примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії, закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу й суспільство, а також в розвитку суспільства, техніки і технологій,

використовувати різні види та форми рухової активності для відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК 01. Здатність застосовувати фундаментальні знання для аналізу явищ природного і техногенного походження при виконанні професійних завдань у сфері геодезії та землеустрою.

СК 02. Здатність застосовувати теорії, принципи, методи фізико-математичних, природничих, соціально-економічних, інженерних наук при виконанні завдань геодезії та землеустрою.

СК 03. Здатність застосовувати нормативно-правові акти, нормативно-технічні документи, довідкові матеріали у професійній діяльності.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 03. Донести до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументацію.

ПРН 04. Знати та застосовувати у професійній діяльності нормативно-правові акти, нормативно-технічні документи, довідкові матеріали в сфері геодезії та землеустрою і суміжних галузей.

ПРН 05. Застосовувати концептуальні знання природничих і соціально-економічних наук при виконанні завдань геодезії та землеустрою.

МОДУЛЬ 1.
ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

ТЕМА 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ЯК НАУКА

План лекції

1. Виникнення та розвиток економічної теорії.
2. Предмет економічної теорії.
3. Методи економічної теорії.
4. Функції економічної теорії.

План семінару

1. Зародження, формування та розвиток економічної теорії:
 - а) основні етапи і напрямки розвитку економічної теорії;
 - б) сучасні економічні теорії;
 - в) розвиток економічної думки в Україні.
2. Предмет економічної теорії:
 - а) продуктивні сили (виробничі ресурси), їх структура та ефективне використання;
 - б) економічні виробничі відносини: суть та структура;
 - в) економічні категорії та економічні закони.
3. Методи економічної теорії.
4. Функції економічної теорії. Економічна теорія та економічна політика.

Основні економічні категорії і поняття

Економічна теорія. Політекономія. Суспільне виробництво. Праця. Засоби праці. Робоча сила. Предмети праці. Продуктивні сили. Виробничі відносини. Економічні категорії. Економічні закони. Економічна політика. Рідкісність (обмеженість) ресурсів. Меркантилізм. Фізіократи. Класична політична економія. Марксизм-ленінізм. Неокласична школа. Кейнсіанство. Інституціоналізм. Неокласичний синтез.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Механізм дії та використання економічних законів.
2. Взаємозв'язок економічної теорії та політики.
3. Розвиток економічної думки в Україні.

План самостійної роботи

1. Продуктивні сили та виробничі відносини: суть, структура та взаємозв'язок.

2. Класифікація економічних законів, їх пізнання та використання.
3. Місце економічної теорії в системі економічних знань.

Пошукові питання

1. Доведіть, чому сьогодні широка економічна освіта – одна з найважливіших загальнолюдських цінностей, без яких неможливий подальший прогрес цивілізації.
2. Назвіть найбільш відомі сучасні визначення предмету економічної теорії.
3. Згадайте функції економічної теорії, спробуйте знайти місце економічної теорії в реальному житті.
4. Які, на вашу думку, особливості має економічне дослідження в порівнянні з іншими видами досліджень?
5. Визначте основні етапи розвитку світової економічної думки та її еволюції на теренах України.

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягає зв'язок між продуктивними силами та виробничими відносинами?
2. Що вивчає економічна теорія?
3. Як Ви розумієте об'єктивний характер економічних законів? Як люди використовують економічні закони в своїй господарській практиці?
4. Що таке виробничі відносини і яка їх структура?
5. Що є визначальним у характері виробничих відносин?

Тести

- У якій з відповідей найповніше і найглибше розкрито предмет
1. економічної теорії:
 - а) це наука, що вивчає виробничі відношення у їх взаємодії з розвитком продуктивних сил;
 - б) це наука, що вивчає закони, які управляють виробництвом і розподілом матеріальних благ;
 - в) це наука, що вивчає закони розвитку економічних систем;
 - г) це наука, яка вивчає змінні величини, поведінка яких справляє вплив на стан національної економіки (ціни, зайнятість тощо).
 2. Економічна політика – це:
 - а) здатність керувати економічними процесами;
 - б) конкуренція різних ідей;
 - в) сукупність правил поведінки економічних суб'єктів;
 - г) заходи, спрямовані на розв'язання економічних проблем.

3. Що вивчає економічна теорія:
- а) економічну політику держави;
 - б) механізм функціонування ринкової системи;
 - в) закони економічного розвитку;
 - г) функціонування галузей народного господарства.
4. Яка із шкіл економічної теорії була історично першою:
- а) марксизм;
 - б) маржиналізм;
 - в) кейнсіанство;
 - г) меркантилізм.
5. Якщо досліджується економіка як цілісна система, то це аналіз:
- а) мікроекономічний;
 - б) макроекономічний;
 - в) позитивний;
 - г) нормативний.
6. Основними елементами виробництва є:
- а) продукт і засоби виробництва;
 - б) праця, засоби праці, предмети праці;
 - в) машини та автоматизоване виробництво;
 - г) спеціалізація, кооперація і управління.
7. Економічні закони відрізняються від законів природи тим, що:
- а) вони об'єктивні;
 - б) вони суб'єктивні;
 - в) вони діють тільки у людському суспільстві;
 - г) вони не можуть мати формалізованого вираження.
8. Яка із економічних шкіл вперше зробила предметом свого аналізу процес виробництва, а не сферу обігу:
- а) меркантилізм;
 - б) фізіократи;
 - в) класична політична економія;
 - г) маржиналізм.
9. В чому полягає єдність законів природи і суспільства:
- а) носять об'єктивний характер;
 - б) не залежать від діяльності людей;
 - в) проявляються через економічну діяльність людей;
 - г) носять історичний характер.
10. Термін "економікс" одержав всезагальне визнання після того, як його вперше використав в заголовку праці:
- а) Жан Батіст Сей;

- б) Джон Стюарт Міль;
- в) Альфред Маршал;
- г) Джон Мейнард Кейнс.

11. Якщо економічні узагальнення ґрунтуються на фактах і принципах, то такий метод аналізу називають:

- а) аналогією;
- б) гіпотетичним;
- в) індукції і дедукції;
- г) системного аналізу.

12. Яке з положень комплексно розкриває функції економічної теорії:

- а) економічна теорія повинна розкривати всі економічні закони;
- б) економічна теорія виконує практичну, пізнавальну, методологічну функцію та формує економічне мислення;
- в) економічна теорія розробляє наукові основи управління народним господарством;
- г) економічна теорія виконує ідеологічну і виховну функцію.

13. Сучасна концепція економічної теорії, яка відстоює поєднання ринкового механізму господарювання і державного регулювання, називається:

- а) кейнсіанство;
- б) неокласицизм;
- в) неокласичний синтез;
- г) інституціоналізм.

14. Що не відносять до визначення предмета економічної теорії:

- а) ефективне використання ресурсів;
- б) необмежені виробничі ресурси;
- в) максимальне задоволення потреб;
- г) рідкісність благ.

15. Економічна теорія:

застосовується тільки для вивчення ринкової системи

- а) господарювання;
- б) застосовується для вивчення всіх економічних систем;
- в) не може бути корисною при вивченні економічних проблем, властивих постіндустріальному суспільству;
- г) всі попередні відповіді не правильні.

16. У якій з відповідей найповніше і найглибше розкрито предмет економічної теорії:

- а) це наука, що вивчає виробничі відносини у їх взаємодії з розвитком продуктивних сил;

- б) це наука, що вивчає закони, які управляють виробництвом і розподілом матеріальних благ;
 - в) це наука, що вивчає закони розвитку економічних систем;
 - г) це наука, яка вивчає змінні величини, поведінка яких справляє вплив на стан національної економіки (ціни, зайнятість тощо).
17. До яких економічних шкіл та течій належать такі вчені:
- а) А. Сміт, Д. Рікардо;
 - б) А. Монкрет'єн;
 - в) К. Маркс;
 - г) Дж.М. Кейнс;
 - д) М.І. Туган-Барановський;
 - е) М. Фрідмен;
 - є) Т.Веблен
 - ж) П. Самуельсон;
 - з) Ф. Кене;
 - і) Дж. К. Гелбрейт.
18. У чому сутність методу абстракції:
- а) розчленування цілого на окремі елементи і дослідження кожного з них окремо;
 - б) у логічному висновку про ціле на основі окремих фактів;
 - в) у відмові від поверхневих, несуттєвих сторін явища і зосередженні на з'ясуванні внутрішніх зв'язків.

ТЕМА 2. РУШІЙНІ СИЛИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

План лекції

1. Економічні потреби та економічні інтереси.
2. Основні фактори суспільного виробництва та їхній взаємозв'язок.
3. Економічна ефективність використання ресурсів та її показники.
4. Суть та структура суспільного виробництва.

План семінару

1. Економічні потреби суспільства та їх структура. Закон зростання потреб.
2. Економічні інтереси: поняття, види та їх взаємодія.
3. Суспільне виробництво:
 - а) сутність і структура суспільного виробництва;
 - б) чинники виробництва та їх взаємодія;
 - в) виробничий потенціал суспільства і обмеженість ресурсів;
 - г) економічна ефективність використання ресурсів та її показники.

4. Продукт та стадії його руху.

Основні економічні категорії і поняття

Суспільний поділ праці. Потреби. Закон зростання потреб. Економічні інтереси. Структура суспільного виробництва. Чинники виробництва. Обмеженість ресурсів. Економічна ефективність. Продукт. Послуги.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Виробництво і проблема збереження природи.
2. Ресурсний потенціал України і проблеми його використання.
3. Ефективність: поняття, види, методи виміру.
4. Досягнення ефективного використання економічних ресурсів в перехідних економіках.
5. Роль інформаційних та комп'ютерних систем у підвищенні ефективності суспільного виробництва.

План самостійної роботи

1. Класифікація чинників виробництва в постіндустріальному суспільстві.
2. Система показників ефективності національної економіки.

Пошукові питання

1. Як взаємодіють потреби і процес виробництва?
2. Від яких факторів залежить рівень потреб?
3. Як розширити кількісний і якісний аспекти споживання?
4. Які ви можете назвати етапи розвитку потреб?
5. За однією з класифікацій потреби поділяються на явні(дійсні) та перспективні. Назвіть конкретні споживчі блага, які в сучасних умовах задовольняють ці потреби.
6. Складіть перелік і визначте ієрархію власних економічних інтересів, прослідкувавши їх ній зв'язок з вашими потребами.

Запитання для самоконтролю

1. Поясніть природу появи потреб. Який існує механізм впливу на їх структуру?
2. В чому полягає об'єктивність дії закону зростання потреб?
3. Яким чином взаємодіють між собою потреби та інтереси?
4. Що лежить в основі поділу суспільного виробництва на три сфери?
5. Чи можна вважати підприємництво окремим фактором виробництва?

Тести

1. Модель ієрархії потреб А.Маслоу первинними визначає:
 - а) соціальні потреби;
 - б) повагу, визнання;
 - в) фізіологічні потреби;
 - г) безпека, захищеність.

2. Яке з визначень найповніше розкриває зміст категорії “економічна ефективність”:
 - а) економічна ефективність – це виробництво, що має найпотужнішу матеріально-технічну базу;
 - б) економічна ефективність – це досягнення найкращих результатів за відносно менших витрат;
 - в) економічна ефективність – це процес постійного збільшення матеріальних благ;
 - г) економічна ефективність – це досягнутий рівень продуктивності праці в суспільному виробництві.

3. Показниками використання ресурсів є:
 - а) валовий суспільний продукт, валовий внутрішній продукт, валовий національний продукт, національний дохід;
 - б) підприємницький дохід, позичковий відсоток, торговий прибуток;
 - в) фізіологічні, соціальні і духовні потреби;

4. Які головні рушійні сили економічного розвитку:
 - а) суперечності, прибуток, ризик;
 - б) гарантія успіху, конкуренція, ділова творчість людини;
 - в) потреби, інтереси, стимули;
 - г) всі відповіді правильні.

5. Земля, праця, капітал – базова класифікація факторів виробництва. Чи можна віднести до капіталу:
 - а) гроші, акції, облігації;
 - б) лише акції та облігації;
 - в) гроші та акції ,але не облігації;
 - г) ні гроші, ні акції, ні облігації не відносяться до капіталу.

6. Який із перелічених факторів, що зумовлюють постійне зростання потреб, є визначним у довгостроковому періоді:
 - а) конкуренція;
 - б) культурний рівень людей;
 - в) фантазія та інформація;
 - г) розвиток суспільного виробництва.

7. Який показник найбільш обґрунтовано характеризує ефективність суспільного виробництва в країні:
- а) абсолютна величина національного доходу;
 - б) фондівіддача;
 - в) виробництво національного доходу на душу населення;
 - г) вартість кінцевого продукту.
8. Коли економічні інтереси стають могутньою рушійною силою соціально-економічного прогресу:
- а) коли домінують приватні інтереси;
 - б) коли переважають суспільні інтереси;
 - в) коли має місце оптимальне поєднання приватних, колективних та суспільних інтересів;
 - г) коли домінують регіональні інтереси.
9. Економічні ресурси містять такі складові:
- а) земля, капітал, гроші, праця;
 - б) капітал, праця, земля, підприємницький хист;
 - в) гроші, капітал, споживчі блага, земля;
 - г) усі відповіді неправильні.
10. Економіка є ефективною, якщо в ній досягнуті:
- а) повна зайнятість;
 - б) повне використання виробничих ресурсів;
 - в) і повна зайнятість, і повне використання виробничих ресурсів;
 - г) немає правильної відповіді.
11. Економічні потреби людей:
- а) обмежені;
 - б) невгамовні;
 - в) примітивні;
 - г) безмежні.
12. Зазначте правильне визначення сутності економічних інтересів:
- а) економічні інтереси – це намагання людини реалізувати свою мету;
 - б) економічні інтереси – це усвідомлені економічні потреби окремих людей, соціальних верств, груп та класів;
 - в) економічні інтереси – це форма вираження потреб;
 - г) немає правильної відповіді.
13. Визначте, що відноситься до основних чинників виробництва:
- а) праця, земля, капітал, підприємницькі здібності;
 - б) енергія, технологія, засоби виробництва;
 - в) кооперація, спеціалізація, комбінування;
 - г) інформація, екологія, енергія.

14. Що є корінною загальною властивістю економічних ресурсів:

- а) абсолютна безмежність ресурсів;
- б) невідтворюваність і відносна рідкість ресурсів;
- в) постійна кількість ресурсів, їх ефективне використання;
- г) всі відповіді вірні.

15. До якої сфери суспільного виробництва належать:

- а) банк;
- б) поштове відділення;
- в) електростанція;
- г) залізничний вокзал;
- д) шахта;
- е) ломбард;
- є) рекламне агентство;
- ж) фермерське господарство;
- з) товарна біржа.

Задача. У фермерському господарстві за рік вироблено продукції на суму 200 тис. грн. Середньорічна вартість основних фондів 100 тис. грн., матеріальні затрати 50 тис. грн. Визначте фондвіддачу, фондомісткість, матеріаловіддачу і матеріаломісткість.

ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ СУСПІЛЬСТВА

План лекції

1. Сутність і основні структурні елементи економічної системи.
2. Типи економічних систем та критерії їх класифікації.

План семінару

1. Сутність і основні структурні елементи економічної системи.
2. Типи економічних систем та критерії їх класифікації:
 - а) формаційний підхід:
 - ✓ чистий капіталізм (ринкова економіка),
 - ✓ командно-адміністративна система,
 - ✓ сучасні змішані системи,
 - ✓ перехідні економічні системи;
 - б) цивілізаційний підхід:
 - ✓ доіндустріальна (аграрна) епоха,
 - ✓ індустріальна епоха,
 - ✓ постіндустріальна цивілізація.

Основні економічні категорії і поняття

Економічні системи. Господарський механізм. Ринкова економіка. Командно-адміністративна економічна система. Традиційна економічна система. Змішана економічна система. Перехідна економічна система. Доіндустріальна епоха. Індустріальна епоха. Постіндустріальна епоха.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Роль держави у змішаній економіці.
2. Економічна система сучасної України.
3. Монополістична ринкова система.
4. Основні напрямки еволюції перехідних економічних систем.

План самостійної роботи

1. Особливості функціонування перехідної економічної системи України.
2. Змішана ринкова система: поняття, структура і тенденції розвитку.

Пошукові питання

1. Яке місце у виробничому процесі належить людині?
2. Який технологічний спосіб виробництва в сучасній Україні?
3. Визначте об'єктивні основи і етапи цивілізаційного процесу.
4. Розкрийте особливості економічного вибору суспільства в ринковій і плановій системах.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке економічна система? Які її найхарактерніші властивості?
2. Назвіть основні види економічних систем, їх відмінність.
3. У чому сутність та які принципи функціонування ринкової економіки?
4. Що собою являє змішана економіка та які об'єктивні передумови її виникнення?
5. Дайте характеристику різних моделей змішаної економіки.
6. У чому полягає сутність та особливості перехідної економіки?

Тести

1. Складовими елементами економічної системи є:
 - а) праця, предмети праці, засоби праці;
 - б) продуктивні сили, економічні відносини, господарський механізм;
 - в) праця, земля, капітал, підприємство;
 - г) економічні закони і категорії.

2. Згідно цивілізаційного підходу економічні системи класифікують на:
 - а) традиційну, ринкову, командну, змішану;
 - б) первіснообщинну, рабовласницьку, феодальну, капіталістичну, комуністичну;
 - в) аграрну(доіндустріальну), індустріальну, постіндустріальну;г) всі відповіді вірні.

3. Якою є економічна мета, якщо суспільство прагне мінімізувати витрати і максимізувати віддачу від обмежених виробничих ресурсів:
 - а) досягнення повної зайнятості;
 - б) підтримка економічного зростання;
 - в) економічна безпека;г) економічна ефективність.

4. Проблеми “що”, “як” і для “кого виробляти” стосуються:
 - а) суспільства з централізованим директивним плануванням;
 - б) ринкової економіки;
 - в) країн з перехідною економікою;кожного суспільства незалежно від його соціально – економічної
г) формації.

5. Яка з названих характеристик не відноситься до економічної системи ринкової економіки:
 - а) конкуренція товаровиробників;
 - б) автоматизм регулювання;
 - в) свобода приватного підприємництва;г) централізоване планування.

6. Що є постійним дефіцитом у ринковій економіці:
 - а) ресурси;
 - б) гроші;
 - в) товари щоденного вжитку та послуги;г) інтелектуальна власність.

7. Що є постійним дефіцитом у командній економіці:
 - а) природні ресурси;
 - б) гроші;
 - в) товари і послуги;г) трудові ресурси.

8. Яке завдання не потрібно виконувати у процесі переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки:
 - а) зміцнення державної монополії на зовнішню торгівлю;
 - б) приватизацію державного майна;
 - в) демонополізацію економіки;

г) стимулювання розвитку економіки.

Фундаментальна проблема, якою зустрічають всі економічні системи,

9. це:

- а) інвестиції;
- б) виробництво;
- в) товари і послуги;
- г) трудові ресурси.

10. Які економічні системи людство не використовує в своєму розвитку:

- а) традиційну систему;
- б) командну економіку;
- в) ринкову економіку;
- г) гуманістичну економіку.

11. Яке з визначень є неправильним:

- а) у централізованно керованій економіці економічні процеси організовує адміністративний апарат на основі директивного планування;
- б) у ринковій економіці найефективніше здійснюється розподіл ресурсів, продуктів, доходів між членами суспільства;
- в) у позаринковому секторі змішаної економічної системи не здійснюється державна підприємницька діяльність;
- г) змішані економічні системи поділяються на ринково-державні та державно-ринкові.

12. Чи відповідає дійсності твердження:

- а) змішана економіка є економічною основою суспільного ладу, що поєднує ефективне виробництво за справедливим розподілом;
у змішаних економічних системах розміри заробітної плати та інших
- б) видів доходів суворо регламентуються;
- в) у змішаних економічних системах держава не здійснює контроль за ціноутворенням та використанням ресурсів.

ТЕМА 4. ВІДНОСИНИ ВЛАСНОСТІ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

План лекції

1. Сутність власності та її роль в економічному житті суспільства.
2. Багатоманітність форм власності в змішаній економіці.
3. Роздержавлення власності та його особливості в умовах перехідної економіки.

План семінару

1. Сутність власності:
 - а) власність як економічна та юридична категорія;
 - б) об'єкти та суб'єкти власності;
 - в) місце власності в системі виробничих відносин.
2. Типи, види і форми власності:
 - а) еволюція форм власності;
 - б) багатоманітність форм власності в змішаній економіці;
 - в) новітні тенденції в розвитку власності в постіндустріальному суспільстві;
 - г) форми власності в Україні.
3. Роздержавлення і приватизація власності:
 - а) сутність роздержавлення і приватизації власності;
 - б) форми, методи, темпи роздержавлення і приватизації в Україні.

Основні економічні категорії та поняття

Власність. Об'єкти власності. Суб'єкти власності. Право володіння. Право розпорядження. Право користування. Привласнення. Форми власності. Суспільна власність. Індивідуальна власність. Приватна власність. Колективна власність. Корпоративна власність. Державна власність. Власність територіальних громад. Право інтелектуальної власності. Економічні форми реалізації власності. Роздержавлення. Приватизація. Змішана економіка.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Новітні тенденції розвитку форм власності на сучасному етапі.
2. Становлення форм власності в сільському господарстві України.
3. Основні форми приватизації землі і майна в сільському господарстві України.
4. Роздержавлення і приватизація власності в Україні: досвід і проблеми.

План самостійної роботи

1. Структура власності у змішаній економіці.
2. Інтелектуальна власність.
3. Роздержавлення власності - центральна проблема перехідної економічної системи.

Пошукові питання

1. В економічному житті суспільства особливу роль відіграє власність на засоби виробництва. З'ясуйте, чому це так?
2. Який зміст у поняття "власність" вкладають економісти?

3. Які права складають ядро власності?
4. В чому проявляється зв'язок між економічними інтересами і власністю?
5. Чому при трансформуванні власності в Україні найбільш поширеною формою стало акціонування?

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягає економічний зміст власності? Чим він відрізняється від юридичного змісту?
2. Які ви знаєте типи, форми і види власності?
3. Дайте характеристику сучасних форм власності в розвинутих країнах. Що являє собою корпоративна власність, яке її значення в сучасних умовах?
4. З'ясуйте економічні форми реалізації власності.
5. У чому суть роздержавлення та приватизації власності? Чим вони зумовлені в різних країнах?
6. Назвіть основні методи приватизації власності.
7. Які форми власності існують в Україні?
8. Що таке інтелектуальна власність?

Тести

1. Яке з визначень власності є правильним:
 - а) становлення людини до речей як до своїх; це сукупність матеріальних і нематеріальних цінностей, які привласнюються;
 - б) привласнюються;
 - в) це відносини між людьми з приводу привласнення певних речей та послуг;
 - г) це сукупність вольових та економічних відносин з приводу розпорядження певними речами.
2. У чому полягає сутність роздержавлення економіки:
 - а) у переході державної власності у приватну;
 - б) у переході державної форми у різні форми недержавної власності;
 - в) у переході державної власності у колективну;
 - г) у позбавленні держави монополії на зовнішню торгівлю.
3. Існування державної власності обумовлено:
 - а) наявністю капіталомістких і нерентабельних галузей (вугільна, дороги та інше.)
 - б) намагання збільшити державні доходи;
 - в) необхідністю вирішення загальнонаціональних і соціальних задач;
 - г) всі відповіді правильні.
4. Яка форма власності повинна стати домінуючою у процесі побудови змішаної економіки:
 - а) акціонерна;

- б) приватна;
 - в) кооперативна;
 - г) трудова колективна;
5. Власність – це:
- а) право користування і розпорядження економічними ресурсами;
 - б) отримання чогось у своє володіння, у свою власність; відносини між суб'єктами власності щодо привласнення засобів
 - в) виробництва і результатів праці, їх використання, володіння і розпорядження;
 - г) ставлення людини до речей як до своїх власних.
6. Форми власності:
- а) індивідуальна, суспільна;
 - б) загальнонародна, колективна, муніципальна;
 - в) індивідуальна, спільна, акціонерна;
 - г) державна, колективна, приватна.
7. Серед значної кількості прав власності виділяють три основні:
- а) володіння, користування, відповідальність;
 - б) володіння, користування, розпорядження;
 - в) на відчуження, на безпеку, на безстроковість;
 - г) користування, відповідність, володіння.
8. Визначте, який з перелічених способів приватизації характерний для сучасного етапу:
- а) викуп об'єктів;
 - б) продаж державного майна за приватизаційні папери;
 - в) продаж об'єктів приватизації на аукціоні чи за конкурсом;
 - г) продаж пакетів акцій акціонерних товариств вітчизняним та зарубіжним інвесторам.

ТЕМА 5. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

План лекції

1. Генезис форм господарства.
2. Товар і його властивості.
3. Теорії вартості та їх різновиди.
4. Закон вартості та його роль у розвитку виробництва.

План семінару

1. Генезис форм господарства:
 - а) натуральне виробництво: сутність і риси;
 - б) товарне виробництво: сутність, умови виникнення, розвиток, форми та суперечності.
2. Товарна форма виробленого продукту та послуг:
 - а) відмінність товару від продукту;
 - б) властивості товару: споживна вартість і вартість, мінова вартість.
3. Теорії вартості та їх різновиди:
 - а) теорія трудової вартості;
 - б) теорія граничної корисності;
 - в) теорія факторів виробництва;
 - г) неокласична теорія вартості.
4. Закон вартості:
 - а) сутність, механізм дії та функції закону вартості;
 - б) особливості дії закону вартості за сучасних умов.

Основні економічні категорії і поняття

Натуральне виробництво. Товарне виробництво. Товар. Споживна вартість. Мінова вартість. Цінність. Корисність. Конкретна праця. Абстрактна праця. Трудова теорія вартості. Догма Сміта. Теорія граничної корисності. Теорія попиту і пропозиції. Теорія витрат виробництва. Теорія факторів виробництва. Закон вартості.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Еволюція товарного виробництва.
2. Суперечності товарного виробництва.
3. Теорія вартості та ціни: еволюція та сучасні трактування.

План самостійної роботи

1. Загальні форми організації суспільного виробництва та їх характеристики.
2. Товар - основний елемент товарного господарства. Відмінності товару від продукту.
3. Вартість як економічна категорія. Величина вартості товару.

Пошукові питання

1. Чому товарне виробництво й товарно-грошові відносини є найпрогресивнішою з відомих людству форм господарювання?

2. Різномірні товари, які вступають в обмін, прирівнюються один до одного. Що лежить в основі такого прирівнювання?

3. Які проблеми виникають під час бартерного обміну?

4. Чому дія закону вартості за сучасних умов розвинутих товарно-грошових відносин обмежена?

5. Який існує зв'язок між споживними властивостями товару і його конкурентно-спроможністю?

Запитання для самоконтролю

1. Що являє собою натуральна форма виробництва? Назвіть її основні риси.

2. Які умова і причина необхідні для виникнення товарного виробництва?

3. Що таке товар? Дайте характеристику його властивостей.

4. Які теорії вартості існують в економічній науці? Здійсніть їх порівняльний аналіз.

5. В чому полягає двоїстий характер праці, втіленої в товар?

6. Які функції виконує закон вартості?

Тести

1. Що є головною відмінною рисою натурального господарства:

- а) технологічна відособленість товаровиробників;
- б) споживання продуктів праці тим господарством, де вони були створені;
- в) вільний вибір виробником напряду діяльності;
- г) наявність розподілу праці.

2. Назвіть основну причину виникнення товарного виробництва:

- а) розвиток продуктивних сил;
- б) економічна відособленість товаровиробників на основі приватної форми власності на засоби виробництва;
- в) технологічна відособленість товаровиробників;
- г) конкурентна боротьба між товаровиробниками.

3. Представники якої економічної школи створили трудову теорію вартості:

- а) меркантилізм;
- б) фізіократи;
- в) класична економічна школа;
- г) монетаризм.

4. Чим визначається величина вартості товару за трудовою теорією вартості:

- а) затратами живої праці на одиницю продукції;
природними властивостями товару;
- б) суспільно-необхідними затратами праці на виробництво одиниці
- в) продукту;

- г) граничною корисністю;
5. Гранична корисність – це:
- а) здатність блага задовольняти ту чи іншу потребу людини; корисність, яку споживач отримує від споживання додаткової одиниці
 - б) блага;
 - в) суб'єктивна оцінка блага;
 - г) сума граничних рівновеликих частин блага.
6. Із збільшенням кількості одиниці блага, які є у розпорядженні споживача, загальна корисність цього блага:
- а) зменшується;
 - б) зростає;
 - в) залишається незмінною;
7. Яке з положень є визначенням товарного виробництва:
- а) процес перетворення людиною речовин природи з метою одержання необхідних природних засобів; це організація суспільного господарства, де застосовують традиційні
 - б) методи виробництва, техніку та технологію;
 - в) це організація суспільного господарства в якому відокремлені виробники виробляють продукти і послуги для обміну, продажу;
 - г) немає правильної відповіді.
8. Чи є товаром:
- а) вирощені у власному садку яблука для власного споживання;
 - б) масове виробництво взуття;
 - в) надрукована власна книга;
 - г) вирощені у власному квітнику квіти і подаровані знайомим.
9. Якої функції не виконує закон вартості
- а) функції регулятора пропорції розвитку економіки країни;
 - б) функції захисту національних виробників від зовнішніх конкурентів;
 - в) функції стимулятора розвитку продуктивних сил;
 - г) функції майнового розширення господарюючих суб'єктів.
10. Яку із перерахованих функцій не виконує закон вартості:
- а) є фактором змін у розміщенні виробництва;
 - б) визначає кількість грошей в обігу;
 - в) диференціює виробників;
 - г) стимулює науково-технічний прогрес.

ТЕМА 6. СУТНІСТЬ І ЕВОЛЮЦІЯ ГРОШЕЙ

План лекції

1. Походження, суть і функції грошей.
2. Грошовий обіг і його закони.

План семінару

1. Виникнення, суть і функції грошей:
 - а) становлення та еволюція грошових відносин. Історія розвитку грошей;
 - б) теорії грошей: металістична, номіналістична, кількісна, теорія грошей К. Маркса;
 - в) функції грошей;
 - г) еволюція і форми грошей.
2. Грошовий обіг і його закони:
 - а) К. Маркс, І. Фішер та сучасні економісти про закони грошового обігу;
 - б) поняття інфляції.
3. Грошова система:
 - а) суть грошової системи та її елементи;
 - б) основні типи грошових систем;
 - в) становлення грошової системи України.

Основні економічні категорії і поняття

Гроші. Функції грошей. Теорія еволюційного походження грошей К. Маркса. Металістична теорія грошей. Номіналістична теорія грошей. Форми грошей. Грошовий обіг. Грошовий мультиплікатор. Закон грошового обігу. Грошова система.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Історія грошей України.
2. Становлення грошової системи України.
3. Еволюція грошей і сучасність.
4. Економічна роль золота в сучасних умовах.
5. Конвертованість грошей та умови її забезпечення.
6. Формування грошової системи в Україні.
7. Золото та його значення в сучасних умовах.

План самостійної роботи

1. Сучасні гроші та їх особливості.
2. Грошові системи, риси діючої грошової системи.
3. Роль грошей в міжнародному обміні.

Пошукові питання

1. Чи можливе моделювання суспільства без грошей? Чи можна обійтись без готівки?
2. Які визначення грошей існують в економічній літературі? Наведіть, на ваш погляд, найбільш ґрунтовне.
3. Існує поняття модифікації економічних категорій. Чи відбулась модифікація грошей?
4. Гроші – це винахід людства чи результат розвитку економічної системи?
5. Хто і як визначає кількість грошей, необхідних для обігу?

Запитання для самоконтролю

1. Які визначення грошей існують в економічній літературі? Наведіть, на Ваш погляд, найбільш ґрунтовне.
2. Охарактеризуйте основні функції грошей.
3. Що являють собою паперові гроші?
4. Які особливості грошового обігу за умов монетарної системи?
5. Що таке грошова система, які типи грошових систем ви можете назвати?
6. Як визначається цінність сучасних грошей?
7. Що таке готівкові і безготівкові гроші та їх види?

Тести

1. Яке положення розкриває сутність грошей як економічної категорії:
 - а) це дорогі металеві монети;
 - б) це грошові білети і розмінна монета;
 - в) це особливий товар, який виконує роль загального еквівалента;
 - г) це рідкісні речовини природи, які служать засобом обміну.
2. На сучасному етапі функцію світових грошей виконують:
 - а) золоті зливки;
 - б) електронні гроші;
 - в) резервні валюти;
 - г) національна валюта кожної країни.
3. Формами грошей можна вважати:
 - а) товарні та металеві гроші;
 - б) паперові та кредитні гроші;
 - в) міжнародні гроші;
 - г) всі вище перераховані гроші.
4. На чому ґрунтується сучасна грошова система:

- а) на золотому монометалізмі і паперових грошах;
 - б) на золото-доларовому стандарті;
 - в) на паперово-кредитних грошах;
 - г) на паперових грошах.
5. Виникнення грошей пов'язують з:
- а) домовленістю між людьми;
 - б) розвитком обміну продуктами праці;
 - в) законодавчими актами держави;
 - г) правильні відповіді а), в).
6. У чому полягає головна економічна доцільність грошей:
- а) у здатності накопичувати багатство;
 - б) у високій питомій вартості;
 - в) у їх відносній рідкості;
 - г) у здатності вимірювати вартість товарів і обмінюватися на будь-яке благо.
7. У якій функції гроші обслуговують процес ціноутворення:
- а) у функції засобу платежу;
 - б) у функції засобу нагромадження;
 - в) у функції міри вартості;
 - г) у функції засобу нагромадження.
8. Чому з часом роль грошей надовго закріпилася за коштовними металами:
- а) тому, що коштовні метали були поширені в усьому цивілізованому світі; тому що коштовні метали за своїми властивостями більшою мірою, ніж
 - б) інші метали, відповідали вимогам грошового товару; тому, що бракувало заліза, бронзи, міді для задоволення виробничих
 - в) потреб;
 - г) немає правильної відповіді.
9. Яка функція грошей виникла як наслідок кредитних відносин:
- а) функція міри вартості;
 - б) функція засобу обігу;
 - в) функція платежу;
 - г) функція засобу нагромадження.
10. Яку головну функцію виконують кредитні форми грошей:
- а) засіб обігу;
 - б) засіб платежу;
 - в) засіб нагромадження;
 - г) світові гроші.
11. У якій функції гроші найбільше потерпають від інфляції:

- а) у функції засобу обігу;
- б) у функції міри вартості;
- в) у функції засобу нагромадження;
- г) всі відповіді правильні.

12. Яке з визначень інфляції є найбільш правильним:

- а) зростання цін;
- б) знецінення грошей;
- в) зростання незадоволеного попиту;
- г) подорожчання товарів.

ТЕМА 7. РИНОК І МЕХАНІЗМ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

План лекції

1. Сутність ринку, його риси та структура.
2. Ринковий механізм та його основні елементи.
3. Особливості становлення ринкових відносин в Україні.

План семінару

1. Ринок як результат еволюції товарного виробництва:
 - а) сутність ринку, умови виникнення та його характерні риси;
 - б) структура та види ринку.
2. Ринковий механізм та його основні елементи:
 - а) попит, крива попиту, закон попиту, еластичність попиту;
 - б) пропозиція, крива пропозиції, закон пропозиції, еластичність пропозиції;
 - в) ринкова ціна, рівноважна ціна, функції ціни, система цін;
 - г) конкуренція, її суть, види та функції в ринковій економіці;
 - д) функції ринку.
3. Моделі ринкової економіки.

Основні економічні категорії і поняття

Ринок. Механізм функціонування ринку. Попит. Закон попиту. Пропозиція. Закон пропозиції. Еластичність попиту. Еластичність пропозиції. Ринкова ціна. Конкуренція. Соціально орієнтована ринкова економіка.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Соціально орієнтована ринкова економіка: сутність, риси, структура.
2. Особливості переходу України до соціально орієнтованої ринкової економіки.

3. Методи конкурентної боротьби.
4. Ринок послуг в Україні: стан і проблеми.
5. Дефіцит як економічне явище.

План самостійної роботи

1. Ринок і конкуренція.
2. Теорія цін і ціноутворення.
3. Ринкова рівновага попиту і пропозиції: поняття і типи.

Пошукові питання

1. Порівняйте аргументи на користь і проти ринкової системи економіки. Які з них вам здаються вагомими і чому?
2. З'ясуйте питання тривалості ринкової рівноваги.
3. Чи можна створити таку могутню комп'ютерну систему, яка б замінила ринковий механізм і більш ефективно вирішувала питання “Що виробляти?”, “Як виробляти?”, “Для кого виробляти?”
4. Як пояснити те, що за ринкової економіки найпопулярніші актори, співаки отримують набагато вищу плату, ніж шахтарі, металурги?
5. Чим, на ваш погляд, обумовлена велика кількість визначень ринку в економічній літературі?
6. У чому, на вашу думку, полягають “парадокси” закону попиту?
7. Поясніть, чому ціна на ринку встановлюється в точці перетину кривих попиту і пропозиції.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке ринок? Які умови його виникнення та характерні риси?
2. Які види ринків Ви можете назвати?
3. Що таке ринковий механізм, які його складові елементи?
4. Охарактеризуйте попит і пропозицію. Що таке кон'юнктура ринку?
5. Як формується ринкова ціна? Які функції вона виконує? Назвіть основні види цін.
6. Що таке конкуренція? Які види конкуренції Ви знаєте?
7. Як впливає монополія на ринкову конкуренцію?
8. Які Ви знаєте моделі ринкової економіки? Охарактеризуйте соціальне ринкове господарство.
8. У чому особливості формування соціально орієнтованої економіки України?

Тести

1. Що є необхідною умовою виникнення ринку:
 - а) гроші;

- б) суспільний поділ праці;
 - в) розвиток торгівлі;
 - г) розвиток транспорту.
2. Яке визначення найточніше розкриває сукупність ринку:
ринок – це місце обміну продуктами праці відповідно до законів
- а) товарного виробництва;
 - б) ринок-це сектор економіки, що охоплює торгівлю;
 - в) ринок – це інститут або механізм, який зводить покупців і продавців певних товарів і послуг;
 - г) ринок - це сукупність економічних відносин між продавцями і покупцями в процесі купівлі-продажу товарів і послуг;
3. Який метод ціноутворення забезпечує формування рівноважної ціни:
розрахунок ціни за формулою: середні витрати виробництва плюс
- а) прибуток;
 - б) встановлення цін на основі відчутності та цінності товару;
 - в) встановлення ціни на основі співвідношення попиту і пропозиції;
 - г) встановлення цін на закритих торгах.
4. Ринкова ціна є складовим елементом:
- а) структури ринку;
 - б) ринкового механізму саморегулювання;
 - в) монополії;
 - г) ринкової інфраструктури.
5. Олігополія - це така структура ринку, в якій:
- а) є один виробник і продавець продукту;
 - б) декілька фірм-конкурентів виробляють значну частину певного продукту; велика кількість фірм -конкурентів виготовляє диференційований
 - в) продукт;
 - г) велика кількість фірм-конкурентів виготовляє однорідний продукт.
6. Який вид цін найкраще виконує функції ринкової ціни:
- а) державні ціни
 - б) ціни конкурентного ринку
 - в) ціни монополістичного ринку
 - г) ціни олігопольного ринку
7. Як називається така економічна ситуація, коли покупцем якоїсь продукції є тільки одна фірма (організація):
- а) монополія;
 - б) олігополія;
 - в) дуополія;

г) моносонія.

8. Ринок існує:

- а) там, де споживачі виявляють свої потреби і бажання;
- б) коли рекламуються товари;
- в) там, де торговці будують магазин;
- г) там, де продавці і покупці обмінюються товарами та послугами.

9. Яке визначення попиту є правильним і найбільш повним:

- а) попит – це потреба у якомусь продукті;
- б) попит – це поєднання (комбінація) ціни і кількості продукту, яке зображується окремою точкою на кривій попиту;
- в) попит – це платоспроможна потреба;
- г) попит – це нужда.

10. Величина попиту змінюються відносно ціни обернено, тоді як величина пропозиції:

- а) змінюється прямо;
- б) завжди не залежить від ціни;
- в) змінюються обернено;
- г) всі відповіді неправильні.

11. У чому полягає суть закону попиту:

- а) виражає інтереси виробників товарів і послуг;
- б) відповідає інтересам найбідніших верств населення;
- в) при незмінності інших параметрів зниження цін веде до відповідного зростання величини попиту і навпаки.
- г) при незмінності інших параметрів зниження цін веде до відповідного зменшення величини попиту і навпаки.

12. Що являє собою ціна ринкової рівноваги:

- а) ціна, яка відповідає інтересам покупців;
- б) ціна, при якій виробники готові продавати товари для ринку і яка рівна тій кількості, яку споживачі готові придбати;
ціна, що забезпечує гранично високий прибуток виробникам товарів і
- в) послуг;
- г) ціна, яка спонукає виробників товарів до мінімізації витрат.

13. Закон пропозиції:

- а) забезпечує високий прибуток виробникові товарів чи послуг;
- б) виражає залежність між ефектом доходу і заміщення;
- в) це показник цінової еластичності;
- г) з підвищенням ціни відповідно зростає пропозиція і навпаки.

14. Що лежить в основі поділу ринку на окремі види:

- а) форма власності суб'єктів, що функціонують на ринку;
 - б) спосіб, який здійснюють розрахунки господарюючі суб'єкти;
 - в) структура товарів і послуг, що є об'єктом купівлі продажу;
 - г) економічне призначення об'єктів ринкових відносин.
15. До основних елементів сучасного ринку не можна віднести:
- а) повну економічну самостійність суб'єктів;
 - б) вільні ринкові ціни;
 - в) конкуренцію;
 - г) розподіл ресурсів державою.
16. Ринок товарів послуг знаходиться у стані рівноваги, якщо:
- а) рівень технології змінюється поступово;
 - б) обсяг попиту дорівнює обсягу пропозиції;
 - в) попит перевищує пропозицію;
 - г) пропозиція перевищує попит.
17. Який з названих ринків в Україні найбільш відповідає умовам чистої монополії:
- а) Південний машинобудівний завод (м. Дніпропетровськ);
 - б) Дрогобицький золотий завод;
 - в) Львівський АТ "Конвеєр";
 - г) всі відповіді правильні.
18. Поняття "досконалої конкуренції" передбачає:
- а) на ринку є багато покупців;
 - б) на ринку є багато продавців;
 - в) фірми, галузі виробляють ідентичні товари;
 - г) продавці та покупці мають повну інформацію про ринок;
 - д) всі попередні відповіді правильні.
19. Який із перелічених ринків найбільше відповідає умовам олігополії:
- а) пшениці;
 - б) золота;
 - в) алюмінію;
 - г) мінеральної води.
20. Вкажіть, який з названих елементів не входить до ринкового механізму саморегулювання :
- а) співвідношення попиту і пропозиції;
 - б) державне регулювання;
 - в) ринкова ціна;
 - г) економічна конкуренція.

Задача 1. За даними таблиці побудуйте графіки попиту і пропозиції. Визначте рівноважні ціну і кількість.

Ціна (грн. за одиницю)	Пропозиція (тис. одиниць)	Попит (тис. одиниць)
2	10	60
4	20	50
6	30	30
8	50	20
10	80	10

Задача 2. Функція пропозиції товару описується рівнянням $Q_S = -2 + 3p$, а функція попиту на нього $Q_D = 6 - p$, де p – ціна в гривнях, а величина попиту та пропозиції в тис. штук. Побудуйте графіки попиту і пропозиції. Визначте рівноважну ціну і кількість. Як вплине на рівноважну ціну і кількість впровадження нової технології?

ТЕМА 8. РИНКОВА ІНФРАСТРУКТУРА

План лекції

1. Поняття ринкової інфраструктури та її основні елементи.
2. Біржі та їх місце в ринковій економіці.
3. Банки та їх діяльність.

План семінару

1. Сутність ринкової інфраструктури, її основні елементи та функції.
2. Біржі, їх види та функції:
 - а) товарна біржа, її функції та класифікація. Товарні біржі в Україні;
 - б) фондова біржа, її суть та функції;
 - в) ринок цінних паперів; біржові індекси; Українська фондова біржа (УФБ) та види цінних паперів в Україні;
 - г) валютна біржа; Українська міжбанківська валютна біржа (УМВБ) та її функції;
 - д) біржа праці та її функції; Служба зайнятості в Україні.
3. Банки та банківська система:
 - а) поняття банківської діяльності; виникнення та розвиток банків;
 - б) види банків та їх функції; небанківські фінансово-кредитні установи;
 - в) основні банківські операції, нові форми банківської діяльності;
 - г) банківська система України та проблеми її формування.

Основні економічні категорії і поняття

Ринкова інфраструктура. Банки. Банківські операції. Емісійний банк. Комерційний банк. Небанківські фінансові установи. Страхові компанії.

Пенсійні фонди. Банківські операції. Біржа. Товарна біржа. Біржа реального товару. Ф'ючерсна біржа. Біржові угоди. Фондова біржа. Цінні папери. Брокерські фірми. Курс акцій. Дивіденди. Біржові індекси. Хеджування. Біржа праці. Безробіття. Служба зайнятості.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Становлення ринкової інфраструктури в Україні.
2. Формування фондового ринку в Україні.
3. Нові форми банківської діяльності.
4. Товарні біржі в Україні: історія і сучасність.
5. Особливості формування банківської системи в Україні.

План самостійної роботи

1. Біржі та їх місце в ринковій економіці.
2. Фондова біржа. Закон України „Про цінні папери та фондову біржу”.
3. Біржа праці. Закон України „Про зайнятість населення”.
4. Товарні біржі в Україні: історія і сучасність.
5. Особливості формування банківської системи в Україні.

Пошукові питання

1. Покажіть зв'язок між функціонуванням ринку праці і біржею праці?
2. Чому виникає безробіття в умовах переходу до ринку і які функції при цьому виконують біржі праці?
3. Чому банки називають “супермаркетами” кредиту?
4. Чому в сучасній біржовій практиці переважна кількість угод є ф'ючерсними, в чому їх перевага?
5. Які проблеми формування ф'ючерсних контрактів в Україні?
6. Що представляє собою зайнятість з економічних та соціальних позицій? Як визначається поняття “зайнятість”? Закон України “Про зайнятість населення”.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке інфраструктура ринку? Назвіть її основні елементи.
2. Охарактеризуйте сутність біржі та її місце в ринковій економіці.
3. У чому сутність товарної біржі та які особливості її діяльності?
4. Назвіть найбільші біржі світу та України.
5. Чому банк є найпоширенішою кредитно-фінансовою установою?
6. Які специфічні функції виконує Національний банк України?
7. Які операції - активні чи пасивні є джерелом формування кредитних ресурсів банку?
8. У чому сутність біржі праці? Які функції вона виконує?

Тести

1. Яке визначення найбільш повно характеризує сутність інфраструктури ринку?
це сукупність організаційно-правових форм, за допомогою яких здійснюється функціонування ринкових відносин;
- а) здійснюється функціонування ринкових відносин;
 - б) це комплекс елементів і видів діяльності, які створюють організаційно-економічні умови для функціонування ринкового механізму;
 - в) це механізм функціонування підприємства; це різноманітні організації, установи, що забезпечують рух товарів, капіталів, робочої сили, цінних паперів тощо.
 - г) це механізм функціонування підприємства;
2. До організаційно-технічної підсистеми ринкової інфраструктури відносять:
- а) банки, фондові, валютні біржі, страхові компанії;
 - б) консалтингові компанії, інформаційні центри;
 - в) біржі праці, митна система;
 - г) товарні біржі, оптові ринки, аукціони, ярмарки.
3. Чим не торгують на ринку інтелектуальної власності:
- а) патентами;
 - б) ліцензіями;
 - в) товарними знаками;
 - г) економіко-математичними програмами.
4. Фондова біржа – це ринок, на якому:
- а) продають і купують цінні папери;
 - б) торгують іноземною валютою;
 - в) укладають угоди на кредити;
 - г) продають і купують споживчі товари на гурт.
5. Як реалізуються відносини власності на товарній біржі:
- а) через купівлю-продаж продукції;
 - б) через привласнення доходів від посередницької діяльності при реалізації продукції;
 - в) через купівлю-продаж акцій;
 - г) через привласнення застави.
6. Який напрям не стосується діяльності біржі праці:
- а) реєстрація безробітних;
 - б) виплата допомоги по безробіттю;
 - в) професійна орієнтація працівників;
 - г) створення нових робочих місць шляхом інвестування капіталу.

7. Яке завдання виконує інфраструктура ринку:
- а) формує ринковий попит;
 - б) формує ринкову пропозицію; обслуговує ринок, забезпечує можливість виконання властивих йому
 - в) функцій;
 - г) здійснює відбір, найефективніших підприємницький структур.
8. Раніше з'явилися:
- а) фондові біржі;
 - б) товарні біржі;
 - в) біржі праці;
 - г) валютні біржі.
9. Яка з наведених функцій біржі праці вказана невірно:
- а) вивчення і прогнозування на ринку праці;
 - б) захист прав споживачів;
 - в) виплата допомоги з безробіття;
 - г) організація перекваліфікації кадрів.
10. Банківський прибуток – це:
- а) різниця між ставками відсотка по кредитах і депозитам;
 - б) різниця між видатками і доходом банку;
 - в) відсотки по банківським кредитах;
 - г) відсоток по банківським депозитам.
11. Сучасні біржі з'явилися в:
- а) XVIII ст.
 - б) XVI ст.
 - в) XV ст.
 - г) XIX ст.
12. Яка з наведених функцій біржі праці вказана невірно:
- а) вивчення і прогнозування на ринку праці;
 - б) захист прав споживачів;
 - в) виплата допомоги з безробіття;
 - г) організація перекваліфікації кадрів.
13. Чим торгують на фондовій біржі:
- а) векселями;
 - б) опціонними угодами;
 - в) акціями та облігаціями.

Задача. Банк має вклади (депозити) від клієнтів на суму 100 тис. грн. і сплачує 8% по вкладах. Він надає кредити на суму 95 тис. грн. і бере 12% за кредит. Яким буде прибуток банку?

МОДУЛЬ 2. МІКРО- ТА МАКРОЕКОНОМІКА

ТЕМА 9. ПІДПРИЄМНИЦТВО І ПІДПРИЄМСТВО (ФІРМА) В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

План лекції

1. Підприємництво: сутність, умови розвитку та функції.
2. Підприємство (фірма) - первинна ланка ринкової економіки.
3. Кругообіг та оборот капіталу (фондів) як процес індивідуального відтворення.

План семінару

1. Підприємництво, його суть, умови розвитку та принципи:
 - а) поняття підприємництва та його функції; суб'єкти та об'єкти підприємництва;
 - б) умови розвитку та принципи підприємницької діяльності;
 - в) види та форми підприємницької діяльності.
2. Підприємство (фірма) - первинна ланка ринкової економіки. Види підприємств та їх об'єднань в Україні.
3. Капітал (фонди) - матеріальна основа підприємницької діяльності:
 - а) кругообіг і оборот капіталу (фондів) як процес індивідуального відтворення;
 - б) оборот капіталу; час обороту; чинники прискорення обороту капіталу в умовах сучасної НТР;
 - в) маркетинг та менеджмент підприємства.
4. Структура капіталу (фондів):
 - а) основний капітал (фонди); фізичний і моральний знос;
 - б) амортизація та її норма; значення прискореної амортизації в умовах НТР;
 - в) оборотний капітал (фонди): сутність, структура та показники ефективності використання; оборотні засоби.

Основні економічні категорії і поняття

Господарська комерційна діяльність. Підприємництво. Суб'єкти підприємництва. Об'єкти підприємництва. Види підприємництва. Підприємство. Фірма. Унітарне підприємство. Корпоративне підприємство. Державні та комунальні унітарні підприємства. Казенне підприємство.

Господарські товариства. Капітал (фонди). Кругообіг капіталу (фондів). Основний капітал (фонди). Амортизація. Норма амортизації. Оборотний капітал (фонди). Оборотні засоби.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Сучасні теорії підприємництва.
2. Малий бізнес і його роль в економіці.
3. Банкрутство підприємств та його причини.
4. Основні форми комерційних підприємств і стану розвитку малого і середнього бізнесу в Україні.
5. Некомерційні підприємства в ринковій економіці.

План самостійної роботи

1. Особливості підприємництва в Україні.
2. Поняття капіталу та його форми.
3. Оборотні засоби, їх структура та шляхи прискорення обороту.

Пошукові питання

1. Чи є тотожними поняття “підприємництво” і “бізнес”? поясніть.
2. Які види підприємництва набувають поширення в Україні?
3. Охарактеризуйте взаємозв’язок підприємництва і власності.
4. В чому полягають особливості сучасної корпоративної форми підприємництва?
5. Який вид підприємства ви виберете на початку бізнесової діяльності? Чому?
6. Яка стадія кругообігу капіталу є вирішальною?
7. Яка відмінність між марксистським і неокласичним визначенням джерел зростання капіталу?
8. Яке значення має метод прискореної амортизації у відтворенні основних засобів?

Запитання для самоконтролю

1. Що таке підприємництво? Які принципи підприємницької діяльності?
2. Назвіть види та форми підприємницької діяльності.
3. Дайте визначення підприємства (фірми). Які є види підприємств (фірм)?
4. Поясніть сутність категорії „капітал”.
5. Охарактеризуйте структуру капіталу.

Тести

1. Чому підприємство є первинною ланкою національної економіки:
 - а) тому, що підприємство вступає у фінансові та валютні відносини з іншими підприємствами;
тому, що підприємство вступає у відносини власності з іншими
 - б) підприємствами;
тому, що на підприємстві здійснюється безпосереднє виробництво товарів
 - в) і
послуг, відбувається поєднання працівників із засобами виробництва;
 - г) тому, що підприємство вступає у відносини кооперації та спеціалізації з іншими підприємствами.

2. Які підприємства є оптимальними за розмірами:
 - а) найменші за розмірами;
 - б) середні за розмірами;
 - в) розміри яких створюють найбільш сприятливі умови для використання досягнень науки, техніки за мінімальних витрат;
 - г) такі, що приносять максимальний прибуток.

3. До принципів підприємницької діяльності не відносять:
 - а) вільний вибір видів підприємницької діяльності;
 - б) самостійне формування програми діяльності;
 - в) комерційний розрахунок і власний комерційний ризик;
 - г) чітко визначений державою розподіл прибутку підприємця.

4. Визначте види підприємств залежно від форм власності:
промислові, сільськогосподарські, будівельні, транспортні, фінансові,
 - а) наукові;
 - б) унітарні, корпоративні;
 - в) приватні, колективні, комунальні, державні;
 - г) малі, середні, великі.

5. Капітал здійснює оборот за 1 рік і дає 200 тис. грн. прибутку.
Як зміниться маса прибутку, якщо швидкість обороту капіталу зросте у 3 рази?
 - а) 300 тис.грн.;
 - б) 400 тис.грн.;
 - в) 500 тис.грн.;
 - г) 600 тис.грн.

6. Яка з наведених цілей фірми є найбільш важливою:
 - а) максимізація продаж;
 - б) отримання прибутку;
 - в) підвищення якості продукції;

г) збільшення заробітної плати робітників.

7 Яка форма організації підприємницької діяльності робить для фізичної особи

ризик капіталу мінімальним:

- а) індивідуальне підприємство;
- б) товариство;
- в) акціонерне товариство;
- г) державне підприємство;

8 Що включається в поняття основного капіталу (фондів):

- а) станки, машини, обладнання;
- б) сировина, матеріали;
- в) готова продукція;
- г) заробітна плата, цінні папери.

9 Втрата елементами основного капіталу (фондів) споживної вартості – це:

- а) матеріальний знос;
- б) моральний знос 1 роду;
- в) моральний знос 2 роду;
- г) немає правильної відповіді.

ТЕМА 10. ДОМОГОСПОДАРСТВО ЯК СУБ'ЄКТ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

План семінару

1. Економічна сутність домогосподарств та їхні функції.
2. Доходи домогосподарств.
3. Витрати на споживання та заощадження домогосподарств.

Основні економічні категорії і поняття

Домогосподарство. Функції домогосподарств. Доходи домогосподарств. Витрати домогосподарств на споживання. Заощадження домогосподарств.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Роль домогосподарства в економічному кругообігу ринкової економіки.
2. Домогосподарство як суб'єкт ринкової економіки.
3. Вплив інфляції на сімейну економіку.
4. Особливості функціонування сільських домогосподарств в Україні.

План самостійної роботи

1. Функції домогосподарств в ринковій економіці.
2. Структура доходів домогосподарств.
3. Об'єктивна необхідність заощаджень домогосподарств.

Пошукові питання

1. Доведіть взаємозв'язок сімейної економіки з економічною системою суспільства.
2. Чому домогосподарство вважається автономною самодостатньою економічною системою.
3. З якою метою домогосподарства сплачують державні податки, збори та інші платежі?
4. Спробуйте визначити основні засади та принципи організації економіки домогосподарства.

Запитання для самоконтролю

1. Дайте визначення домогосподарства в системі ринкової економіки.
2. Назвіть основні економічні ознаки та функції домогосподарств.
3. Охарактеризуйте структуру витрат домогосподарств.
4. З яких основних елементів складається місячний бюджет (доходи і витрати) сім'ї?
5. Як відображуються на окремих домогосподарствах кризові явища?

Тести

1. Який пункт не стосується економічних функцій домогосподарств:
 - а) домогосподарства виступають джерелом ресурсів для фірми;
 - б) домогосподарства являють собою попит на ринку ресурсів;
 - в) домогосподарства є елементом соціальної системи;
 - г) домогосподарства виступають платниками податків для держави.
2. Існує два основних види розподілу доходів домогосподарств. Які саме:
 - а) особистий і колективний;
 - б) функціональний і особистий;
 - в) суспільний і індивідуальний.

Задача. Загальні грошові витрати домогосподарства за місяць становили 107,12 грн. на одну особу. З них на придбання продовольчих товарів - 67,09 грн. За два роки загальні грошові витрати домогосподарств зросли на 45,3%, а витрати на придбання продовольчих товарів - на 35,7%. Яку суму витрачають домогосподарства? Як змінювалась питома вага витрат на придбання продовольчих товарів за цей період?

ТЕМА 11. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА І ПРИБУТОК

План лекції

1. Витрати виробництва, їх суть та види.
2. Собівартість продукції, її структура та види.
3. Прибуток підприємства, його суть, функції та види.

План семінару

1. Суть витрат виробництва. Класифікація витрат виробництва в ринковій економіці:
 - а) зовнішні і внутрішні;
 - б) постійні та змінні;
 - в) витрати в короткому та довгому періоді;
 - г) граничні витрати;
 - д) середні витрати; валові витрати.
2. Собівартість продукції: суть, види, структура та шляхи зниження.
3. Прибуток підприємства, його суть, функції та види:
 - а) теорії прибутку;
 - б) бухгалтерський, економічний і нормальний прибуток;
 - в) розподіл прибутку за основними напрямками його використання;
 - г) норма прибутку і чинники, що її визначають, рентабельність.
4. Підприємницький дохід, позичковий відсоток, торговий прибуток.

Основні економічні категорії і поняття

Витрати виробництва. Внутрішні(неявні, альтернативні) витрати. Постійні та змінні витрати. Собівартість. Прибуток. Виручка від реалізації продукції. Валовий дохід фірми. Рентабельність. Норма прибутку. Підприємницький дохід. Позичковий відсоток. Торговий прибуток.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Суть і класифікація витрат за неокласичною теорією.

План самостійної роботи

1. Граничні та трансакційні витрати.
2. Підприємницький дохід та його складові.
3. Торговий прибуток і механізм його утворення.

Запитання до самоконтролю

1. Дайте визначення категорії „витрати виробництва”. Які об'єктивні

причини зумовлюють формування витрат виробництва?

2. Охарактеризуйте постійні та змінні витрати. Для якого періоду в діяльності підприємства західні вчені вводять цей поділ?

3. Назвіть види собівартості, які розраховуються у вітчизняній господарській практиці.

4. Що таке собівартість і які основні елементи витрат до неї входять?

5. Яка різниця існує між нормою прибутку і нормою рентабельності?

Тести

1. Яку практичну доцільність має скорочення індивідуальних витрат виробництва:

- а) сприяє зменшенню кількості працюючих;
- б) зменшує суму прибутку для оподаткування;
- в) збільшує прибутковість виробництва;
- г) зменшує фонд заробітної плати на підприємстві.

2. Категорія "витрати виробництва" означає:

- а) витрати праці окремого виробника на виробництво товару;
- б) витрати суспільно необхідної праці на виробництво товару;
- в) матеріальні витрати підприємства на виробництво товару;
- г) витрати на виробництво і реалізацію товару.

Виробництво 50 одиниць продукції на підприємстві обходиться у 1000 грн., з

3. яких 150 грн. - постійні витрати. Яку суму потрібно витратити підприємству на виробництво 30 одиниць цієї ж продукції в умовах короткострокового періоду?

- а) 660 грн.;
- б) 600 грн.;
- в) 850 грн.;
- г) 1000 грн.

Загальний дохід від реалізації продукції дорівнює 10.000 грн. Якими

4. повинні бути витрати, щоб рентабельність дорівнювала 25%:

- а) 25 000 грн.;
- б) 40 000 грн.;
- в) 250 000 грн.;
- г) 400 грн.

5. Як кількісно співвідносяться поняття "витрати суспільства" (W) і "витрати підприємства" (K):

- а) $W > K$ на величину додаткового продукту;
- б) $K = W$;

- в) $K > W$ на величину матеріальних затрат;
 - г) $K > W$ на величину амортизації обладнання.
6. Як називають матеріальні витрати підприємства:
- а) ціна виробництва;
 - б) вартість виробництва;
 - в) собівартість;
 - г) оборотні фонди.
7. Дайте визначення, яке найбільш повно розкриває сутність прибутку:
- а) це різниця між грошовою виручкою від реалізації продукції і комерційною собівартістю з доданням позареалізаційних доходів;
 - б) це різниця між валовою продукцією та витратами на її реалізацію;
 - в) це реалізований підприємством додатковий продукт.

Задача. Підприємство (фірма) реалізувала 100 одиниць готової продукції за ціною 30 грн. за одиницю, фактична собівартість якої склала 15 грн. за одиницю. Розрахуйте показники ефективності господарської діяльності.

ТЕМА 12. ОСОБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

План лекції

1. Особливості підприємницької діяльності в аграрному секторі.
2. Рентні відносини.
3. Агропромислова інтеграція та її форми.
4. Агробізнес і механізм його функціонування.

План семінару

1. Аграрні відносини, їх специфіка і місце в економічній системі.
2. Форми власності на землю і форми землекористування. Особливості проведення аграрної реформи в Україні.
3. Рентні відносини:
 - а) рента і орендна плата;
 - б) види ренти: диференціальна, абсолютна, монопольна;
 - в) ціна землі та її динаміка в розвинутих країнах.

Основні економічні категорії і поняття

Аграрні відносини. Суб'єкти аграрних відносин. Земельні відносини. Землеволодіння. Землерозпорядження. Землекористування. Диференціальна

рента. Абсолютна рента. Монопольна рента. Оренда. Ціна землі. Агропромислова інтеграція. Агропромисловий комплекс. Агробізнес. Ціни на сільськогосподарську продукцію. Ціновий паритет. Кредитування. Квотування. Дотації. Фермерство.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Аграрна реформа: мета і засоби її досягнення.
2. Розвиток фермерства в Україні.
3. Агропромислова інтеграція і АПК України.
4. Форми господарювання в аграрному виробництві та їх особливості в різних країнах.
5. Особливості переходу до ринкових відносин в аграрному секторі України.
6. Ринок землі та особливості його становлення в Україні.

План самостійної роботи

1. Агропромислова інтеграція та її форми:
 - а) поняття та форми агропромислової інтеграції;
 - б) агропромисловий комплекс (АПК), його функції та структура.
2. Роль і місце агробізнесу в системі АПК розвинутих країн:
 - а) агробізнес як складова частина підприємництва;
 - б) економічний механізм функціонування агробізнесу;
 - в) розвиток нових форм господарювання в АПК України.

Пошукові питання

1. У чому полягає проблема власності на землю і як вона вирішується в Україні?
2. Чому в сільському господарстві поширена оренда більше, ніж у промисловості?
3. Які форми землекористування, на вашу думку, найефективніші?
4. Які тенденції розвитку структури агропромислового комплексу спостерігаються в сучасному світі?

Запитання для самоконтролю

1. Назвіть особливості сільськогосподарського виробництва.
2. Які основні форми підприємств в сільському господарстві?
3. Охарактеризуйте стан розвитку фермерських господарств і визначте перспективні напрями їхнього розвитку.
4. Що таке рентні відносини? Охарактеризуйте види ренти.
5. В яких формах реалізується агропромислова інтеграція?
6. Агропромисловий комплекс країни. Дайте визначення даної

економічної категорії та назвіть структуру АПК.

Тести

1. Який вид ренти пов'язаний з природною якістю земель:
 - а) абсолютна рента;
 - б) диференціальна рента 1;
 - в) диференціальна рента 2;
 - г) всі види ренти.

2. Ціна землі виступає як:
 - а) економічна оцінка землі;
 - б) капіталізована земельна рента;
 - в) результат попиту і пропозиції;
 - г) результат державної політики щодо купівлі-продажу землі.

3. Підприємницька діяльність в АПК – це:
 - а) кооперація;
 - б) агропромислова інтеграція;
 - в) агробізнес;
 - г) спеціалізація.

4. У чому полягає відмінність землі як фактора виробництва від інших факторів виробництва:
 - а) вільно відтворюється;
 - б) є продуктом людської праці;
 - в) земля є природною основою для сільськогосподарського виробництва;
 - г) необмеженість пропозиції.

5. Яка причина виникнення диференціальної ренти:
 - а) монополія приватної власності на землю;
 - б) наявність різних по родючості та місцеположенню земель;
 - в) обмеженість земель;
 - г) монополія на землю як об'єкт господарювання.

6. У чому полягає відмінність між рентою і орендною платою:
 - а) це одне і теж;
 - б) оренда є сумою абсолютної і диференціальної ренти;
 - в) рента - це плата за користування капіталом, який вкладений в дану ділянку;
 - г) орендна плата крім ренти включає суму за користування капіталом у вигляді будівель і споруд.

7. Яка мета аграрних реформ в Україні:
 - а) підвищення добробуту сільського населення;
 - б) забезпечення вирішення продовольчої проблеми в країні;

- створення простору для розвитку продуктивних сил у сільському
- в) господарстві;
 - г) заміна колгоспно-радгоспної системи.
8. Що є єдиним джерелом земельної ренти:
- а) родючість ґрунту;
 - б) місцеположення окремих ділянок;
 - в) праця сільськогосподарських робітників;
 - г) високопродуктивні засоби праці.
9. Яка причина існування диференціальної земельної ренти:
- а) дія закону вартості в сільському господарстві;
 - б) аграрна реформа;
 - в) монополія на землю як об'єкт господарювання;
 - г) різна родючість ґрунтів.
10. Якою буде ціна земельної ділянки, якщо щорічно вона забезпечує дохід 36 тис.дол., а ставка позичкового відсотка банків становить 10 %:
- а) 3,6 млн.дол.;
 - б) 36 млн.дол.;
 - в) 360 тис.дол.;
 - г) 3,6 тис.дол.
11. Яка економічна концепція виходить з того, що джерелом всіх доходів, у тому числі земельної ренти, є додатковий продукт:
- а) марксистська;
 - б) неокласична;
 - в) кейнсіанська;
 - г) всі у рівній мірі дотримуються даної точки зору.
12. Яка причина існування абсолютної земельної ренти:
- а) монополія приватної власності на землю;
 - б) наявність різних за якістю земель;
 - в) монополія на землю як об'єкт господарювання;
 - г) нееластичність пропозиції землі.
13. У виробничій структурі сільського господарства країн Західної Європи переважають:
- а) державні підприємства;
 - б) колективні господарства;
 - в) сімейні ферми;
 - г) акціонерні сільськогосподарські підприємства.
14. Хто привласнює диференціальну ренту:
- а) орендар;

- б) власник землі;
- в) держава;
- г) місцеві органи влади.

15. Від яких факторів залежить ціна землі:

- а) розміру ренти;
- б) ставки позичкового капіталу;
- в) попиту і пропозиції землі;
- г) всіх перерахованих факторів.

16. Провідне місце в ринковому механізмі агро бізнесу належить:

- а) конкуренції між споживачами;
- б) конкуренції між товаровиробниками;
- в) впливу держави на механізм агробізнесу;
- г) ціні на сільськогосподарську продукцію.

17. Яке з положень не характеризує землю як основний елемент:

- а) земля – основний засіб праці в сільському господарстві;
- б) земля – предмет праці;
- в) земля в процесі її продуктивного використання зношується;
- г) земля - засіб виробництва.

Задача 1. Є три ділянки землі однакової площі. На кращій ділянці одержано врожай зерна 25 ц, на середній - 22 ц, на гіршій - 20 ц. Ринкова ціна за 1 ц зерна 50 грн. Розрахуйте, яку ренту за якість землі отримають власники кращої та середньої ділянок.

Задача 2. Якою буде ціна земельної ділянки, якщо щорічно вона забезпечує дохід 40 тис. дол., а ставка позичкового проценту банків становить 10%: а) 4,0 млн.; б) 40 млн.; в) 400 тис. дол.?

ТЕМА 13. ВІДТВОРЕННЯ І ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ НА МАКРОРІВНІ

План лекції

1. Відтворення та економічне зростання.
2. Нагромадження як матеріальна основа розширеного відтворення та його джерела.
3. Система ринкових макропоказників.

План семінару

1. Суть суспільного відтворення та його види.

2. Зміст і типи економічного зростання:
 - а) суть і типи економічного зростання;
 - б) рушійні сили економічного зростання.
3. Макроекономічні показники:
 - а) суспільний продукт: натурально-речова та вартісна форма;
 - б) методи обчислення суспільного продукту: система національних рахунків (СНР) і система балансу народного господарства (СБГ);
 - в) сучасні форми суспільного продукту.

Основні економічні категорії і поняття

Суспільне відтворення. Просте, розширене і звужене відтворення. Економічне зростання. Типи економічного зростання. Фактори економічного зростання. Нагромадження. Норма нагромадження. Інтенсифікація економіки. Сукупний суспільний продукт. Кінцевий суспільний продукт. Національний доход. Валовий національний продукт. Валовий внутрішній продукт. Національне багатство. Система національних рахунків. Система балансу народного господарства.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Сучасні проблеми і тенденції соціально-економічного розвитку України.
2. Структурно-інвестиційна політика в сучасній економіці України.
3. Інвестиції і економічне зростання.
4. Стабілізація та економічне зростання в перехідній економіці України.
5. Інтенсифікація та технічне оновлення виробництва в Україні.
6. Науково-технічна революція та її роль в економічному зростанні.

План самостійної роботи

1. Економічне зростання і ефективність економіки.
2. Нагромадження, його ефективність і напрями розвитку.
3. Національне багатство: сутність, структура та проблеми його відтворення.

Пошукові питання

1. Що спільного і в чому відмінність понять “економічне зростання” та “економічний розвиток”?
2. Які соціально-економічні наслідки економічного зростання?
3. Що означає “новий тип економічного зростання”? Наведіть приклади із світової практики.
4. Поясніть взаємодію та взаємозв'язки між факторами економічного зростання.

5. Назвіть і охарактеризуйте моделі економічного зростання.

6. Визначте, у чому відмінність між капітальними вкладеннями і інвестиціями.

7. Сформулюйте найважливіші сучасні макроекономічні проблеми України.

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність і які основні елементи суспільного відтворення?

2. У чому проявляється зв'язок між відтворенням і економічним зростанням?

3. Які основні типи економічного зростання?

4. У чому полягають особливості економічного зростання та трансформації економіки України у ринкову?

5. Який з показників найбільш повно характеризує результати економічної діяльності?

6. У чому полягає проблема нагромадження і як вона вирішується?

7. Охарактеризуйте сучасні форми суспільного продукту.

Тести

1. Економічне зростання – це:

- а) якісні зміни в виробництві;
- б) кількісні зміни у ресурсах;
- в) кількісні і якісні зміни у ресурсах;
- г) кількісні і якісні зміни у виробництві, які проявляються у кінцевих результатах.

2. Що слід розуміти під економічним зростанням:

- а) підвищення ефективності суспільного виробництва;
- б) зростання валового національного продукту;
- в) підвищення фондівіддачі;
- г) підвищення добробуту народу.

3. До екстенсивних факторів економічного зростання відносять:

- а) покращення якості робочої сили;
- б) вдосконалення технологій;
- в) зростання кількості робочої сили;
- г) вдосконалення організації і управління виробництвом та збутом.

4. Екстенсивний тип економічного зростання означає:

- а) зростання обсягу виробництва за рахунок простого кількісного збільшення економічних ресурсів;
- б) зменшення обсягу виробництва;

- в) перехід до ресурсозаощаджуючих технологій виробництва;
 - г) підвищення продуктивності праці.
5. Що відноситься до інтенсивних факторів економічного зростання:
- а) збільшення чисельності робочої сили;
 - б) будівництво нових заводів і фабрик;
 - в) використання нових джерел енергій;
 - г) підвищення заробітної плати.
6. Екстенсивний та інтенсивний шляхи розвитку – це:
- а) критерії економічного зростання;
 - б) фактори економічного зростання;
 - в) типи економічного зростання;
 - г) стадії економічного зростання.
7. Кінцева мета економічного зростання:
- а) забезпечення стабільності економіки;
 - б) отримання прибутку;
 - в) підвищення добробуту населення;
 - г) підвищення ефективності суспільного виробництва.
8. Валовий внутрішній продукт - це:
- а) фактично зароблений дохід усіх економічних суб'єктів країни;
 - б) загальна ринкова вартість всіх кінцевих товарів і послуг, створених на території країни протягом визначеного періоду;
 - в) товари та послуги, куплені для споживання, а не з метою подальшої обробки, переробки чи продажу;
 - г) немає правильної відповіді.
9. Рівновага в економіці означає:
- а) рівність між інвестиціями та видатками уряду;
 - б) підвищення продуктивності праці;
 - в) стан внутрішньої збалансованості основних елементів та функцій економічної системи;
 - г) узгодження зростання цін на різні економічні ресурси.
10. Економічне зростання вимірюється наступними показниками:
- а) темпом зростання національного доходу;
 - б) темпом зростання середньої продуктивності праці;
 - в) темпом зростання капіталовіддачі.

Задача 1. Реальний ВВП становив 800 млрд грн. у минулому році і 840 млрд. грн. у поточному році. Розрахуйте: а) темпи росту ВВП; б) темпи приросту ВВП у поточному році порівняно з минулим у відсотках.

Задача 2. Яким буде: темп зростання ВВП та його збільшення на душу населення, якщо в базисному році ВВП становив 45 млрд. грн., а у звітному - 46 млрд. грн. Кількість населення відповідно - 50 млн. і 52 млн. чол.

ТЕМА 14. ЦИКЛІЧНІСТЬ - ЗАГАЛЬНА ЗАКОНОМІРНІСТЬ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

План лекції

1. Циклічність руху ринкової економіки.
2. Безробіття і зайнятість населення.
3. Інфляція: сутність, причини та соціально-економічні наслідки.

План семінару

- 1.Циклічний характер суспільного відтворення:
 - а) суть економічного циклу;
 - б) види циклів: короткі, середні, довгі.
 - в) економічний цикл та його фази.
 - г) національні та світові економічні цикли.
- 2.Безробіття і зайнятість населення:
 - а) суть, причини, види та соціальні наслідки безробіття;
 - б) повна і неповна зайнятість.
- 3.Інфляція: суть, причини, види та соціально-економічні наслідки.

Основні економічні категорії і поняття

Циклічні коливання. Економічний цикл. Криза. Депресія. Антициклічне регулювання. „Довгі хвилі" в економіці. Зайнятість. Безробіття. Фрикційне безробіття. Циклічне безробіття. Повна зайнятість. Попит на робочу силу. Ринок праці. Інфляція. Форми інфляції. Антиінфляційна політика. Нуліфікація. Ревалоризація(реставрація). Девальвація. Деномінація. Дефляція.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Шляхи реструктуризації економіки України в сучасних умовах.
2. Зайнятість і безробіття на селі.
3. Трансформаційна криза економіки в Україні.
4. Особливості аграрної кризи.
5. Інфляція в Україні.
6. Соціально-економічні проблеми безробіття в перехідній економіці України.

План самостійної роботи

1. Економічна рівновага і циклічність.
2. Антициклічні заходи держави.
3. Особливості сучасного циклічного розвитку.
4. Забезпечення стабільності купівельної спроможності грошової одиниці.
5. Особливості грошової реформи в Україні.

Пошукові питання

1. Скільки часу триває діловий економічний цикл? В якій фазі перебуває нині економіка України?
2. Протягом другої половини ХХ ст. діловий економічний цикл втратив класичну форму, змінилась періодичність і тривалість спадів та піднесень. Поясніть цей феномен, враховуючи або відкидаючи такі чинники:
 - а) державне регулювання економіки;
 - б) бурхливий розвиток НТП;
 - в) затухання конкуренції.
3. В чому полягає різниця між причинами виникнення малих, середніх та довгих циклів?
4. Охарактеризуйте основні важелі державного антициклічного регулювання економіки.
5. Яке значення має теорія „довгих хвиль” для економічної практики?
6. Чи може економічна криза бути для економіки країни не тільки руйнівним, а й творчим фактором?
7. У чому полягає сутність економічного самовизначення особи і які її межі?
8. Проаналізуйте стан ринку праці в Україні. Які із видів безробіття переважають і чому?
9. Чому, на вашу думку, існують різні підходи до пояснення причин безробіття?
10. Чому інфляція розглядається як макроекономічне явище?
11. Як впливає на інфляцію індексація доходів громадян?

Запитання для самоконтролю

1. Що таке економічна рівновага та циклічність?
2. Які Ви знаєте теорії циклічного розвитку економіки?
3. У чому проявляється циклічність руху ринкової економіки, які є види циклів?
4. Які особливості сучасних економічних криз?
5. Яке значення має теорія „довгих хвиль” для економічної практики?
6. З'ясуйте сутність, причини та види безробіття в ринковій економіці.
7. В чому полягає сутність інфляції?

Тести

1. Що розкриває сутність економічного циклу:
 - а) це порушення ринкової рівноваги;
 - б) це період часу від початку однієї кризи до настання іншої;
 - в) це коливання ділової активності;
 - г) це економічна рівновага на ринку.

2. Фазами промислового циклу є:
 - а) бум, піднесення, пожвавлення і зростання економіки;
 - б) депресія, спад, падіння ділової активності, бум;
 - в) криза, депресія, пожвавлення, піднесення;
 - г) немає правильної відповіді.

3. Тривалість економічного циклу:
 - а) три роки;
 - б) п'ять років;
 - в) десять років;
 - г) однозначної відповіді немає.

4. Зазначте основну, найбільш складну і суперечливу фазу економічного циклу:
 - а) фаза піднесення;
 - б) фаза депресії;
 - в) фаза пожвавлення;
 - г) фаза кризи.

5. Економічна криза несе в собі:
 - а) лише руйнівну силу;
 - б) погіршення структури економіки;
 - в) сприяння підприємницькій діяльності;
 - г) руйнівну силу і виконує творчу функцію.

6. Циклічний характер розвитку економіки проявляється:
 - а) в коливаннях економічної кон'юнктури;
 - б) в періодичних спадах ділової активності;
 - в) в періодичних підйомах ділової активності;

7. В період кризового падіння виробництва спостерігається:
 - а) зростання безробіття;
 - б) падіння безробіття;
 - в) зайнятість залишається незмінною;
 - г) немає правильної відповіді.

8. В період пожвавлення економіки:
 - а) реальний обсяг виробництва збільшується;

- б) номінальний обсяг виробництва збільшується;
 - в) номінальний обсяг виробництва залишається без змін;
9. Які головні ознаки економічної кризи в Україні:
- а) різке скорочення сільськогосподарського виробництва;
 - б) різке скорочення обсягів внутрішнього продукту, життєвого рівня населення, стрімкі темпи інфляції, тощо;
 - в) головною ознакою кризи було надвиробництво товарів;
 - г) правильні відповіді а), б).
10. Виділіть фази середнього (промислового) циклу з наступних положень:
- а) зростання цін на ринку;
 - б) депресія;
 - в) конкуренція;
 - г) піднесення;
 - д) економічна криза;
 - є) підвищення життєвого рівня;
 - є) пожвавлення.
11. Яка категорія населення не відноситься до категорії зайнятих:
- а) військові;
 - б) учні;
 - в) студенти;
 - г) матері, що доглядають за дітьми;
 - д) особи, що займаються індивідуальним бізнесом.
12. До якої форми безробіття залежить робітник, що втратив роботу через кризу в економіці:
- а) структурної;
 - б) фрикційної;
 - в) циклічної.

Задача. Відомо, що тривалість економічного циклу може бути різною: 3-4 роки, 8-10 років, 40-60 років. Назвіть ці цикли і вкажіть їх особливості.

ТЕМА 15. ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ

План лекції

1. Суть доходів населення, їх види та джерела формування.
2. Заробітна плата - основна форма доходів населення.

План семінару

1. Доходи населення, їх суть, види та джерела формування:
 - а) доходи від трудової діяльності;
 - б) доходи від власності;
 - в) доходи від трансфертів;
 - г) доходи на інтелект;
 - д) орендний дохід;
 - є) процент на капітал.
2. Заробітна плата - основна форма доходів населення:
 - а) економічна природа зарплати;
 - б) форми і системи зарплати;
 - в) номінальна та реальна заробітна плата;
 - г) індексація доходів населення;
 - д) система соціального партнерства.
3. Соціальні програми як джерело формування сімейних доходів.
4. Сукупний сімейний бюджет:
 - а) доходи сімейного бюджету;
 - б) структура використання сімейних доходів;
 - в) пенсійне забезпечення та його види.

Основні економічні категорії і поняття

Дохід. Види доходів. Первинні доходи. Кінцеві доходи. Необхідний продукт. Заробітна плата. Форми заробітної плати. Номінальна заробітна плата. Реальна заробітна плата. Мінімальна заробітна плата. Погодинна та відрядна заробітна плата. Системи заробітної плати. Тарифна система. Нормальний підприємницький дохід. Дохід від власності. Орендний дохід. Доходи на інтелект. Процент на капітал. Соціальні програми. Прожитковий мінімум. Трансфертні платежі.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Якість життя населення в Україні.
2. Еволюція поглядів на суть і принципи розподілу у ринковій економіці.
3. Теорії заробітної плати.
4. Доходи населення в сучасній Україні.
5. Соціальна політика держави.

План самостійної роботи

1. Заробітна плата в сучасних умовах господарювання.
2. Пенсійна реформа в Україні.
3. Компенсаційна політика держави.

Пошукові питання

1. Які причини існування різних концептуальних підходів до проблеми формування доходів у ринковій економіці?
2. Проаналізуйте визначення категорії „заробітна плата” в економічній літературі.
3. Які зміни відбулися у застосуванні форм заробітної плати під впливом науково-технічного прогресу?
4. Які принципи розподілу створеного продукту в Україні?
5. Чи здатна держава і яким чином впливати на зменшення диференціації у розподілі доходів між окремими членами суспільства?
6. Як ви ставитесь до проблеми платності послуг?
7. Проаналізуйте основні напрями поліпшення оплати праці.

Запитання для самоконтролю

1. Які існують види доходів населення? Назвіть джерела їх формування.
2. Охарактеризуйте основні підходи до визначення суті заробітної плати.
3. Які існують форми та системи заробітної плати?
4. Що визначає розмір мінімальної заробітної плати?
5. Які зміни в оплаті праці відбуваються з розвитком ринкових відносин?
6. Поясніть необхідність, суть і мету соціальних виплат населенню. За рахунок чого формуються соціальні програми?
7. Які особливості розподілу соціальних фондів споживання?
8. Як розраховується мінімальний споживчий бюджет?
9. Що Ви розумієте під компенсаційною політикою держави?

Тести

1. Яке з положень найкраще виражає суть заробітної плати з погляду теорії трудової вартості:
 - а) заробітна плата є цінністю праці;
 - б) заробітна плата є платою за відпрацьований робочий час;
 - в) заробітна плата – це грошова форма вартості і ціни товару робоча сила;
 - г) заробітна плата – це плата за працю.
2. Заробітна плата має види:
 - а) погодинна і відрядна;
 - б) ціна товару робоча сила і посадові ставки;
 - в) участь у прибутках підприємства;
 - г) номінальна і реальна.
3. Реальну заробітну плату можна обчислити:
 - а) величиною номінальної заробітної плати;
 - б) рівнем цін на товари і послуги;

- в) кількістю матеріальних благ і послуг, придбаних на номінальну заробітну плату;
- г) немає правильної відповіді.
4. До основних видів доходу не відносять:
- а) заробітну плату;
- б) прибуток;
- в) стипендію студентам навчального закладу;
- г) відсоток.
5. Які витрати з сімейного бюджету громадян України є основними в сучасних умовах:
- а) на харчування;
- б) на одяг;
- в) на житло;
- г) на навчання і медичне обслуговування.
6. За яких умов виникає безробіття:
- а) за умови, що пропозиція робочої сили співпадає з попитом на неї;
за умови, що на ринку праці попит на робочу силу менший від її
- б) пропозиції;
- в) за умови, що економіка країни перебуває в кризовому стані;
- г) за умови високого рівня інфляції.
7. Природне безробіття – це:
- а) циклічне і добровільне;
- б) циклічне, фрикційне і структурне;
- в) фрикційне і структурне;
- г) циклічне і структурне.
8. Якщо людина втратила роботу у зв'язку із скороченням виробництва, до якої форми безробіття це відноситься:
- а) структурної;
- б) фрикційної;
- в) циклічної;
- г) всі відповіді неправильні.

ТЕМА 16. ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА

План лекції

1. Суть, функції та структура фінансів.
2. Поняття кредитної системи та її структура.

План семінару

1. Сутність і функції фінансів. Структура та джерела формування фінансів.
2. Державний бюджет - провідна ланка фінансів:
 - а) доходи і видатки бюджету;
 - б) бюджетний дефіцит і шляхи його подолання;
 - в) місцеві бюджети;
 - г) фінанси підприємств, їх структура та функції.
3. Податки: суть, функції та види.
4. Поняття кредитної системи та її структура:
 - а) необхідність, суть та джерела кредиту;
 - б) форми та функції кредиту, принципи кредитування;
 - в) кредитні засоби та механізм їх використання;
 - г) позичковий процент, його суть, функції.

Основні економічні категорії і поняття

Фінанси. Фінансово-кредитна система. Державний бюджет. Дефіцит державного бюджету. Збалансований бюджет. Державний борг. Фінанси підприємств. Податки. Податкова система. Класифікація податків. Акцизи. Пропорційне, прогресивне та регресивне оподаткування. Позичковий процент. Кредит: комерційний, банківський, іпотечний, ломбардний, лізинговий, державний, міжнародний. Трестові операції. Факторинг. Грошовий оборот. Грошовий обіг. Грошовий агрегат.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Державний бюджет України (на поточний рік): проблеми формування та використання.
2. Особливості та шляхи удосконалення податкової системи на сучасному етапі.
3. Особливості формування банківського відсотка в Україні.

План самостійної роботи

1. Сучасні проблеми оподаткування підприємств в Україні.
2. Крива Лаффера та можливість її практичного застосування.
3. Роль кредиту в перерозподілі національного доходу та підвищенні ефективності суспільного виробництва.

Пошукові питання

1. Чому в Україні в останні роки став реальністю дефіцит державного бюджету?

2. Які позитивні і негативні наслідки державного боргу та як здійснюється управління ним?

3. Як бюджетна політика держави впливає на життя вашої сім'ї?

4. Як, на вашу думку, потрібно розробляти щорічні надходження та видатки, щоб активно впливати на підвищення ефективності виробництва й соціальний прогрес?

5. Яку роль в економічному і соціальному житті відіграють податки?

6. Яка специфіка організації фінансів у підприємствах різних форм власності?

7. Який вплив на національну економіку мають міжнародні кредитні інститути?

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягає суть фінансів та які джерела їх формування?

2. Охарактеризуйте спільні та відмінні риси категорій „фінанси" і „гроші".

3. Що таке фінансова система, які її складові?

4. Чому державний бюджет є провідною ланкою фінансів?

5. Що таке кредитна система та яка її структура?

6. Які форми та види кредиту вам відомі?

7. Що таке позичковий процент та які функції він виконує?

Тести

1. Яке з положень найглибше розкриває зміст категорії „фінанси”:

- а) це гроші;
- б) це вся сукупність грошових доходів населення;
- в) це сукупність економічних відносин, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням грошових ресурсів у національному господарстві;
- г) це власні грошові фонди суб'єктів економічного життя.

2. Виберіть правильне визначення державного бюджету:

- а) кошторис витрат держави;
- б) план створення і використання загальнодержавних фінансів;
- в) державна казна;
- г) сукупність всієї грошової маси в країні.

3. Дефіцит державного бюджету утворюється тоді, коли:

- а) сума податкових надходжень зменшується;
- б) витрати держави зменшуються;
- в) зобов'язання держави перевищують її активи;
- г) доходи держави дорівнюють видаткам.

4. Бюджет – це грошове вираження збалансованого кошторису:

- а) доходів держави та витрат домогосподарств;
 - б) витрати держави та витрати домогосподарств;
 - в) доходів та податків держави;
 - г) доходів та витрат держави.
5. Якщо номінальна процентна ставка становить 10 %, а темп інфляції – 4%, то реальна процентна ставка дорівнює:
- а) 14 %;
 - б) 6 %;
 - в) 4 %;
 - г) 2,5%.

ТЕМА 17. ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

План лекції

1. Суть, необхідність та еволюція державного регулювання економіки.
2. Сучасні моделі державного регулювання економіки.
3. Основні форми та методи державного регулювання ринкової економіки.

План семінару

1. Державне регулювання як складова частина господарської системи:
 - а) суть, необхідність та еволюція державного регулювання економіки;
 - б) економічні функції держави в ринковій економіці та принципи її економічної політики.
2. Сучасні моделі державного регулювання економіки:
 - а) кейнсіанська і неокласична моделі державного регулювання економіки;
 - б) монетаристське трактування економічної ролі держави.
3. Форми і методи регулювання економіки:
 - а) бюджетна, податкова, кредитно-грошова політика держави;
 - б) планування, прогнозування і програмування розвитку народного господарства;
 - в) соціальна політика держави;
 - г) антиінфляційна економічна політика держави.

Основні економічні категорії і поняття

Державне регулювання економіки. Методи прямого впливу. Методи опосередкованого впливу. Адміністративні методи. Економічні методи. Індикативні методи. Державний сектор. Макропланування. Мікропланування. Територіальне планування. Прогнозування. Соціальна політика.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Досвід високорозвинених країн в регулюванні економіки.
2. Методи державного перерозподілу доходів в Україні на сучасному етапі ринкового реформування вітчизняної економіки.
3. Економічна роль держави в постіндустріальних суспільствах.
4. Державна політика регулювання зайнятості в умовах ринку.

План самостійної роботи

1. Здійснення економічних функцій державою в Україні.
2. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва.
3. Державна система управління природоохоронної діяльності в Україні.

Пошукові питання

1. Яким чином держава може регулювати економічну активність?
2. Порівняйте сучасні моделі державного регулювання. У чому їх особливості і відмінності?
3. Як треба змінити оподаткування, якщо зменшилась частка інвестицій та збільшилась частка споживання у національному доході?
4. Якими проблемами ринкової економіки повинна займатися держава?
5. Які проблеми вирішує держава, підвищуючи ставку позичкового проценту для комерційних банків?
6. Чим викликана еволюція теорії і практики регулювання національної економіки?
7. Яку проблему вирішує прискорення амортизації у системі державного регулювання?
8. Які з перерахованих нижче благ повинні, на Вашу думку, отримувати за допомогою ринку, а які – забезпечуватись державою:
 - ✓ продукти харчування;
 - ✓ освіта;
 - ✓ житло;
 - ✓ медичне обслуговування;
 - ✓ доставка пошти.Обґрунтуйте свій вибір.
9. Яка роль урядової політики у збільшенні пропозиції робочої сили і пропозиції капіталу? Який успіх може мати така політика?

Запитання для самоконтролю

1. Чим визначається необхідність державного регулювання економіки?
2. У чому полягають економічні функції держави?
3. Які сучасні моделі державного регулювання ви знаєте? У чому їх особливості?

4. Охарактеризуйте основні форми і методи макроекономічного регулювання економіки.

5. Як ви розумієте планування, прогнозування і програмування економіки?

6. Яке місце бюджетної, податкової та кредитно-грошової політики держави в регулюванні економіки?

7. Проаналізуйте значення соціальної політики.

8. Як відбувається процес формування системи державного регулювання економіки України?

Тести

1. У чому полягають об'єктивні основи державного регулювання ринкової економіки:
 - а) втручання держави в економіку суперечить сутності ринку;
 - б) ринок не може задовольнити окремі суспільні потреби, не вирішує багатьох проблем соціально-економічного розвитку;
 - в) політика є концентрованим виразом економіки;
 - г) правильної відповіді немає;
2. Головною метою антимонопольної політики є:
 - а) ліквідація великих підприємств;
 - б) збільшення надходжень до бюджету;
 - в) підтримка конкуренції;
 - г) створення умов для функціонування монополії в межах правового поля.
3. Які економічні функції виконує держава в умовах ринкової економіки:
 - а) захист конкуренції та антимонопольна діяльність;
 - б) функції первісного нагромадження капіталу;
 - в) реалізації соціальних цінностей;
 - г) правильні відповіді а), в).
4. Функції держави не передбачають:
 - а) встановлення обсягів реалізації на мікрорівні;
 - б) макроекономічну стабілізацію;
 - в) проведення інституціональних перетворень;
 - г) формування конкурентного середовища.
5. У 1950 р. фермер продав один центнер зерна і купив чоботи. У 2007 р. Фермер також продав один центнер зерна і купив за виручені гроші чоботи. Якому принципу аграрної політики відповідає наведена ситуація:
 - а) протекціонізму;
 - б) паритетності;
 - в) еквівалентності;
 - г) постійності.

6. Антициклічне регулювання економіки направлено на:
- а) скорочення кризового падіння виробництва;
 - б) прискорення економічного зростання;
 - в) стабілізація економічного розвитку;
 - г) зменшення безробіття.
7. Кейнсіанці:
- а) доводять, що ринку внутрішньо властива стабільність;
 - б) вірять, що ринку властива тільки вільна конкуренція;
 - в) вважають, що державне втручання у розвиток економіки є бажаним;
 - г) вважають, що державне втручання у розвиток економіки є не бажаним.
8. Антикризове регулювання держави є ефективним, якщо держава:
- а) обґрунтовано регулює макроекономічний процес;
 - б) здійснює заходи щодо соціального захисту населення;
 - в) сприяє розширенню інвестиційних можливостей підприємців;
 - г) всі відповіді правильні.
9. Роль держави в країнах з перехідною економікою:
- а) зростає;
 - б) зменшується;
 - в) залишається незмінною;
 - г) всі відповіді неправильні.
10. Необхідність державного регулювання економіки обґрунтовується представниками таких напрямів економічної теорії, як:
- а) класичний;
 - б) неокласичний;
 - в) кейнсіанський;
 - г) всі відповіді правильні.
11. Що не є функцією державного регулювання економіки:
- а) стимулювання економічного зростання;
 - б) регулювання зайнятості;
 - в) визначення асортименту товарів та послуг на мікрорівні;
 - г) підтримка експорту.
12. Що є переважаючим інструментом регулювання грошово-кредитних відносин:
- а) операції на відкритому ринку цінних паперів;
 - б) зміна норми мінімальних резервів;
 - в) регулювання грошового обігу в країні.
13. Який показник найповніше розкриває процес розширення економічних

функцій держави:

- а) зростання ролі держави у розвитку науки;
- б) зростання ролі держави у вирішенні соціальних питань;
- в) зростання питомої ваги одержавлення національного доходу.

ТЕМА 18. ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА СУТНІСТЬ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

План самостійної роботи

1. Об'єктивні передумови виникнення світового господарства:
 - а) розвиток світового ринку;
 - б) міжнародний поділ праці;
 - в) інтернаціоналізація господарського життя;
 - г) глобалізація сучасної світової економіки.
2. Поняття світового господарства та етапи його розвитку:
 - а) суть, функції та закономірності розвитку світового господарства;
 - б) структура світового господарства;
 - в) нерівномірність розвитку окремих регіонів та міжнародна інтеграція;
 - г) створення єдиного європейського економічного простору.
3. Система міжнародних економічних відносин:
 - а) світова торгівля, її види та структура;
 - б) міжнародна валютна система;
 - в) вивіз капіталу;
 - г) міжнародна міграція робочої сили;
 - д) міжнародні економічні організації;
 - є) валютні економічні зони.

Основні економічні категорії і поняття

Міжнародні економічні відносини. Світова торгівля. Світове господарство. Міжнародний поділ праці. Міжнародна економічна інтеграція. Міжнародний рух капіталу. Міграція трудових ресурсів. Науково-технічне і виробниче співробітництво. Прямі інвестиції. Портфельні інвестиції. Фритредерство. Протекціонізм. Міжнародна валютна система. Міжнародні економічні організації. Міжнародні валютні відносини.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Проблеми економічної безпеки України.
2. Шляхи залучення іноземних інвестицій у економіку України.
3. Головні інтеграційні угруповання світу.
4. Проблема створення вільних економічних зон в Україні.

5. Сучасні тенденції світової торгівлі.
6. Світові валютно-фінансові організації.
7. Міжнародна економічна інтеграція.

Пошукові питання

1. Чи тотожні категорії „світова економіка" та „світове господарство"?
2. Які фактори зумовлюють цілісність сучасного світу, а які є відцентрованими силами, та які наслідки цих процесів?
3. Як складається сучасне співвідношення сил на світовому ринку товарів і послуг між США, Західною Європою та Японією?
4. Чим відрізняється економічна інтеграція від економічного співробітництва між країнами?
5. Аргументуйте, коли для приймаючої сторони є більш бажаними прямі, а коли портфельні інвестиції.
6. У чому полягають переваги та недоліки різних способів організації світової валютної системи та які сучасні тенденції розвитку останньої?
7. Яке місце займає Україна в світовому господарстві та які її перспективи?
8. Поясніть суперечність: з одного боку, країни є конкурентами на світовому ринку, з іншого – вони інтегруються. Чому це їм вигідно?
9. Чи існує зв'язок між включенням України в систему світового господарства і трансформацією національної економіки у ринкову?
10. Що мала б враховувати країна, яка вирішує, чи позичати за кордоном, щоб профінансувати дефіцит зовнішньої торгівлі, чи змінити свою економічну політику, щоб урівноважити зовнішнь-торговельний баланс?

Запитання для самоконтролю

1. Дайте визначення міжнародного поділу праці, назвіть причини його виникнення та форми прояву.
2. Які особливості міжнародного поділу праці в сучасних умовах?
3. Що таке інтернаціоналізація господарського життя?
4. Дайте визначення світового господарства.
5. Назвіть та охарактеризуйте основні норми міжнародних економічних відносин.
6. Які є засоби регулювання зовнішньої торгівлі?
7. Охарактеризуйте сучасні особливості вивозу капіталу та міжнародної інвестиційної діяльності.
8. Які причини та наслідки міжнародної міграції робочої сили?
9. Дайте характеристику міжнародних фінансово-кредитних установ.
10. Які етапи становлення міжнародної валютної системи?

Тести

1. Світовий ринок остаточно сформувався:
 - а) на рубежі XIX – XX ст.;
 - б) в кінці XVIII ст.;
 - в) в XIX ст.;
 - г) в XVII ст.

2. Система міжнародних відносин склалася на основі:
 - а) міжнародного поділу праці, розвитку світового ринку та інтернаціоналізації продуктивних сил;
 - б) необхідності спільно вирішувати глобальні проблеми людства;
 - в) розвитку зовнішньої політики;
 - г) бажання держав жити у мирі і дружбі;

3. Міжнародний поділ праці – це:
 - а) поділ праці між регіонами країни;
 - б) поділ праці між різними державами;
 - в) поділ праці між виробниками кожен з котрих спеціалізується на певному виді діяльності: нафтодобування, металургія, автомобілебудування тощо;
 - г) поділ праці між великими сферами матеріального і нематеріального виробництва.

4. Ямайська (Кінгстонська) система – це система:
 - а) золото-долларового стандарту;
 - б) “плаваючих” валютних курсів;
 - в) золотого стандарту;
 - г) золотодевизного стандарту;

5. Вкажіть правильне визначення суті світового господарства:
 - а) це сукупність економічних зв’язків між національними економіками;
 - б) це коопераційні зв’язки між господарствами незалежних країн;
 - в) це сукупність національних господарств та економічних зв’язків між ними;
 - г) це сукупність національних економік у взаємозв’язку та взаємодії.

6. Бреттон-Вудська валютна система – це система:
 - а) долларового стандарту;
 - б) фіксованих зв’язаних валютних курсів;
 - в) „плаваючих” валютних курсів;
 - г) немає правильної відповіді.

7. Головними аспектами, що характеризує світове господарство є:
 - а) природно-географічні;
 - б) політико-правові;
 - в) соціально-історичні;

г) економічні.

8. Серед вказаних рис назвіть основні, притаманні світовому господарству:

- а) нерівномірність економічного розвитку різних країн;
- б) екологізація господарства;
- в) скоординоване використання продуктивних сил;
- г) відсутність криз, безробіття та інфляції;
- д) тенденції до посилення цілісності всесвітнього виробництва;
- е) дія економічних законів у всіх країнах світу.

9. Подумайте, що, на ваш погляд, найбільше заважає Україні зайняти гідне місце в світовій економіці? Розмістіть нижче наведені фактори за їх важливість:

- а) відсутність досвіду ринкових відносин;
- б) глибока економічна криза;
- в) нестабільність політики;
- г) традиційні зв'язки з країнами СНД;
- д) нераціональна структура економіки тощо.

10. Принцип порівняльних економічних переваг вперше сформулювали:

- а) Адам Сміт;
- б) Давид Рікардо;
- в) Пол Самуельсон;
- г) Джон Кейнс.

ТЕМА 19. ПРОБЛЕМА ІНТЕГРАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

План самостійної роботи

1. Об'єктивні основи зовнішньоекономічних зв'язків України.

2. Основні напрями, форми і суб'єкти зовнішньоекономічних відносин України.

3. Регіональне співробітництво:

- а) відносини з ЄС;
- б) співробітництво в рамках СНД;
- в) розширення зовнішньоекономічних зв'язків України.

4. Міжнародні валютно-фінансові відносини України:

- а) проблеми зовнішньоекономічної заборгованості;
- б) залучення іноземного капіталу в економіку України;
- в) відносини з міжнародними економічними та фінансовими організаціями.

Основні економічні категорії і поняття

Механізм зовнішньоекономічних зв'язків. Регіональне співробітництво. Виробнича кооперація. Спільні розробки. Спільні підприємства. Зовнішньоекономічна заборгованість. Інтеграція. Глобалізація економіки.

Презентації (фіксовані виступи)

1. Роль економічної реформи в інтеграції України у світову економічну систему.
2. Україна і проблеми глобалізації сучасної економіки.
3. Інтеграція України у світове господарство.
4. Сутність та особливості розвитку інтеграційних процесів у сучасному світовому господарстві.

Запитання для самоконтролю

1. Чим викликана необхідність інтеграції економіки України у світове господарство?
2. У чому проявляються особливості створення зовнішньоекономічного сектору в трансформаційних економіках?
3. Які міжнародні умови формування зовнішньоекономічного сектору в Україні?
4. У чому суть механізму зовнішньоекономічних зв'язків та зовнішньоекономічної політики України?
5. Проаналізуйте основні форми зовнішньоекономічних відносин України.
6. Яке місце займає Україна в світовому господарстві та які її перспективи?

Тести

1. Вкажіть визначення сутності економічної інтеграції:
 - а) співробітництво між країнами в галузі науки і техніки;
 - б) комплексне співробітництво між країнами;
 - в) створена на благо угода про режими торгівельних та фінансових операцій;
 - г) зближення та взаємопроникнення національних економік, проведення узгодженої економічної політики.
2. Визначте правильне твердження:
 - а) введення митного збору стимулює внутрішнє споживання в країні;
 - б) імпорт збільшує попит на національному ринку;
 - в) зниження курсу національної валюти сприяє збільшенню експорту; збільшення державних закупівель призводить до зменшення дефіциту
 - г) бюджету.

3. Уявімо, що між Україною і США діє система плаваючих валютних курсів. Виберіть, які з наведених нижче ситуацій можуть підвищити або знизити курс гривни:

- а) США здійснюють стосовно України пільгову тарифну політику;
- б) в Україні триває інфляція;
- в) в економіці США передбачається скорочення виробництва;
- г) Україна здійснює політику „дорогих грошей“.

ЗАДАЧІ

Задача 1. Підприємство придбало трактор вартістю 25 тис. грн. Технічний термін служби його 10 років. Визначити: а) яка величина річних амортизаційних відрахувань? б) за скільки років спишеться його вартість, якщо буде застосована подвійна ставка прискореної амортизації? Що таке амортизація? З якою метою використовується подвійна ставка прискореної амортизації.

Задача 2. Фірма реалізовує 350 тракторів по 2,5 тис. дол. кожний. Постійні витрати на виробництво тракторів становлять 150 тис. дол. Змінні витрати – 650 дол. на кожний трактор. Визначити валовий прибуток фірми. Дати визначення змінних та постійних витрат.

Задача 3. Визначте величину оборотних засобів підприємства, якщо відомо, що виробничі фонди склали 1636,7 тис. грн, основні фонди – 892,6 тис. грн, фонди обігу – 520 тис. грн.

Задача 4. Є три ділянки землі однакової площі. На кращій отримано урожай зерна 25 ц, на середній – 22 ц, на гіршій – 20 ц. Ринкова ціна 1 ц зерна – 58 грошових одиниць. Розрахуйте, яку диференціальну ренту отримують підприємці на кращій і середній ділянці. Які причини, умови і джерела утворення диференціальної ренти?

Задача 5. Фермер-орендар отримує 25% прибутку на 50 тис. дол. вкладеного в землю капіталу. Величина додаткового продукту, який отримує фермер після реалізації продукції, складає 30 тис. дол. Визначити величину ренти, яку отримує власник землі.

Задача 6б. Є дві однакові площею ділянки, в які вкладено по 1200 тис. дол. Урожайність склала 20 і 30 ц зерна. Якщо абсолютна земельна рента за кожен ділянку дорівнює 500 дол., визначте ціну кожної ділянки при умові, що середня норма прибутку 22%, а норма позичкового відсотка – 10%.

Задача 7. На ринку землі попит задається рівнянням $Q_d = 10 - 1/2 P$, а пропозиція – $Q_s = 5$. Як зміняться рівноважні ціни та кількість землі, коли внаслідок певних обставин попит на землю збільшиться і буде описуватися рівнянням $Q_d = 12 - 1/2 P$.

Задача 8. За даними таблиці визначте прибуток і рівень рентабельності виробництва у фермерському господарстві. Які висновки можна зробити із проведених розрахунків:

Продукція	Собівартість 1 т, грн.	Ціна реалізації 1 т, грн.
Пшениця	160	280
Цукровий буряк	68	85
Картопля	230	240
Яловичина	3700	3350

Задача 9. Виробництво 30 одиниць продукції на підприємстві обходиться у 1350 грн., з яких 250 грн. – постійні витрати. Яку суму потрібно затратити на виробництво 45 одиниць цієї ж продукції в умовах короткострокового періоду? Розрахуйте середні витрати даного господарства.

Задача 10. Підприємство (фірма) реалізувала 150 одиниць готової продукції за ціною 35 грн. за одиницю, фактична собівартість якої склала 20 грн. за одиницю. Розрахуйте показники ефективності господарської діяльності.

Задача 11. Фірма здає в оренду квартиру, яку вона придбала за 22 тис. грн. Річна орендна плата за квартиру становить 1 тис. грн. на рік. Витрати фірми, які вона відшкодовує за рахунок орендної плати, становить 220 грн. за рік. Обчисліть річну норму прибутку за цю інвестицію.

Задача 12. Розрахуйте річну норму прибутку фірми, яка здає в оренду щойно побудоване приміщення, якщо відомо, що витрати на спорудження приміщення становили 58 тис. грн, річна орендна плата – 6 тис. грн, а норма амортизації – 3%.

Задача 13. Фонди підприємства склали 1600 тис. грн, в т.ч. виробничі фонди – 1200 тис. грн, невиробничі – 250 тис. грн. Вартість основних виробничих фондів – 950 тис. грн. Яка величина оборотних засобів підприємства?

Задача 14. Балансовий прибуток підприємства складає 3700 тис. грн. Внески у бюджет становлять 900 тис. грн, платежі за кредит – 12 тис. грн. Розрахункова норма рентабельності – 25%. Обчисліть вартість основних виробничих фондів і оборотних засобів.

Задача 15. Підприємство випустило продукції на суму 12 млн. грн, при їх собівартості 10 млн. грн. Основні виробничі фонди і оборотні засоби підприємства склали 4,5 млн грн. Обчисліть рентабельність підприємства.

Задача 16. Підприємець займається випіканням хліба. За місяць він реалізував 3500 буханок по 3 грн за кожен одиницю товару. Витрати на виробництво становили 3200 грн, а на реалізацію – 1200 грн. Сумарна величина всіх податків і платежів сягає 40%, а свій підприємницький талант він оцінює в 700 грн. Розрахуйте бухгалтерський, чистий та економічний прибуток.

Задача 17. За якою ціною купить споживач кухонний комбайн «Мрія» в магазині, якщо ціна виробника 1500 грн, оптовий продавець встановлює 15% націнки, а магазин встановлює – 17% надбавки на товар?

Задача 18. Термін служби верстату 4 роки, щорічний дохід від використання верстату становить 2800 грн. Його залишкова вартість на кінець третього року становить 6600 грн. Визначити дисконтовану вартість верстату, якщо ставка відсотку дорівнює 7%.

Задача 19. За скільки років буде списано верстат, якщо його первісна вартість 56 тис. грн. та щорічно переноситься на собівартість продукції 13,5 тис. грн його вартості?

Задача 20. Підприємство виробило продукції на 70 тис. грн, прибуток від її реалізації становить 25 тис. грн. Якою буде величина річного прибутку при швидкості обороту фондів підприємства: а) 3 місяці; б) 4 місяці; в) 6 місяців?

Задача 21. Визначте тип економічного зростання, якщо приріст

виробництва збільшився:

на 26% за рахунок введення додаткової технологічної операції;

на 8% за рахунок розширення виробничих потужностей;

на 28% за рахунок раціоналізації виробничого циклу;

на 22% за рахунок застосування якісно нових технологій;

на 14% за рахунок вдосконалення системи оплати праці.

Поясніть сутність економічного зростання.

Задача 22. Реальний ВВП склав 800 млрд грошових одиниць у минулому році і 840 млрд. грошових одиниць в поточному році. Розрахуйте: а) темпи економічного зростання; б) темпи приросту ВВП в поточному році у порівнянні з минулим у відсотках.

Задача 23. Яким буде темп зростання ВВП та його зростання на душу населення, якщо в базисному році ВВП становив 46 млрд грн, а у звітному – 47 млрд грн? Кількість населення відповідно 51 і 53 млн чоловік.

Задача 24. Розрахувати рівень безробіття в населеному пункті, якщо чисельність працюючих 200 тис. осіб, чисельність безробітних – 11 тис. осіб. Через рік 6 тис. чоловік із числа працюючих втратили роботу, а 1,2 тис. із числа офіційно зареєстрованих безробітних припинили пошуки роботи. Визначити за цих умов: а) чисельність працюючих; б) кількість безробітних; в) рівень безробіття.

Задача 25. Накресліть графік, який характеризує криву Філіпса, на основі умовних даних про динаміку безробіття та індексів цін. Зробіть висновки.

Рік	1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік	5-й рік
Норма безробіття	7,0	6,0	5,0	4,0	3,0
Індексація	1,1	1,15	1,2	1,4	1,5

Задача 26. В Україні зайняте населення в 2009 році складало 28,5 млн чол., а економічно активне – 32,8 млн чоловік. Яка була чисельність безробітних і яка їх доля в економічно активному населенні?

Задача 27. Відомо, що в 2010 р. у країні А рівень безробіття становив 5,1%, тобто безробітними були 7,42 млн чол. Якою була чисельність працездатного населення?

Задача 28. Капітал власника становить 28 тис. грн. Він вкладає його в банк і через рік знімає зі свого рахунку 21,7 тис. грн. За рік ціни зросли на 21%. Визначте: а) дохід власника грошей; б) номінальну і реальну ставку банківського відсотка. Як, на вашу думку, позначається інфляція на активних і пасивних операціях банку?

Задача 29. Податок на прибуток корпорації визначено в обсязі 46 тис. грн. Оподаткований прибуток становив 145 тис. грн. Якою була ставка оподаткування?

Задача 30. Підприємець взяв у борг 600 грошових одиниць і має повернути через рік 750 грошових одиниць. Рівень інфляції складає 9%. Розрахуйте

номінальний та реальний відсоток за кредит.

Задача 31. В першому випадку в країні А було зайнято 44 млн чол. На ринку праці заробітна плата склалась на рівні 6 дол. за годину. У країні Б працювало 85 млн. чол. за 3,5 дол. за годину. В другому випадку, після дозволу міграції робочої сили, на ринках праці обох країн відбулися зміни. Як ви думаєте, в якому напрямі відбуваються міграційні процеси? Які наслідки міграції робочої сили можуть бути для двох країн А та Б? Що ілюструють ці процеси?

Задача 32. Валовий внутрішній продукт (у фактичних цінах) в країні Д за період з 2005 по 2010 рр. становив: у 2005 р. – 185,07 млрд грн, у 2008 р. – 212,2 млрд грн, у 2009 р. – 245,8 млрд грн і 284,2 млрд грн у 2010 р. Визначити абсолютні прирости та темпи приросту названого показника.

Задача 33. Визначте, яким є рівень природного безробіття, якщо структурне безробіття дорівнює 4%, циклічне – 6%, фрикційне – 3%.

Задача 34. За даними таблиці розрахувати величину М1, М2, М3:

	млрд грн
Великі термінові вклади	520
Невеликі термінові вклади	1155
Чекові вклади	45
Готівкові гроші	160

Задача 35. Розрахуйте швидкість обігу грошей, якщо кількість грошей в обігу становить 5,6 млн грн, рівень середньої ціни – 1,7, сукупний випуск продукції 7,5 млн грн. Як зміниться швидкість обігу грошей, якщо кількість грошей зменшиться в 2,5 рази?

Задача 36. Визначте, що слід зробити фірмі – досконалому конкуренту, якщо при певному обсязі випуску ціна одиниці продукції (Р) дорівнює 25 г.о., середні змінні витрати (AVC) – 27 г.о., граничні витрати (MC) – 26 г.о.

Задача 37. Розрахуйте в гривнях ваш реальний дохід від надання в кредит 2500 грн. на 5 місяців із щомісячним нарахуванням відсотків, якщо ви надали цю суму під 18% річних, а середньомісячна інфляція за цей період – 1,5%.

Задача 38. Визначте суму змінних витрат підприємця, якщо протягом місяця він заплатив 3000 грн за оренду приміщення, 1800 грн за кредит, 28000 грн за сировину, 5,500 грн адміністративним працівникам, 18000 грн робітникам, 1800 грн за охорону території.

Задача 39. ВВП становить 68 млрд грн, амортизація – 3 млрд грн, а непрямі податки – 1,5 млрд грн. Обчисліть величину НД.

Задача 40. Визначте, яким був рівень дивідендів за акцією номінальної вартості 250 грн, якщо за 16% ставкою банківського відсотка вона була продана за 350 грн на вторинному ринку цінних паперів.

Задача 41. Визначте, за якою вартістю буде продана земельна ділянка площею 7 га, якщо щорічна рента дорівнює 23000 грн/га, а банківський відсоток – 15%.

Задача 42. Визначте рівень фактичного безробіття, якщо його показник

більше за природний рівень на 5%, рівень структурного безробіття дорівнює 4%, фрикційного - 6%.

Задача 43. Визначте обсяг незадоволеного попиту при встановленні урядом ціни на рівні 3 грн і пропозиції на товар представлені функціями: $Q_d = 14 - p$, $Q_s = 3p - 6$, де Q – кількість товару в одиницях.

Задача 44. Визначте, як має змінитися грошова маса в обігу, якщо сумарна вартість товарів і послуг, вироблених у країні за рік, зросла на 9%, а швидкість обігу однієї грошової одиниці зменшилася на 5%.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Електронний навчальний курс з дисципліни Економічна теорія URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1529>
2. Гуца І.О. Економічна теорія: методичні вказівки для самостійної роботи студентів спеціальностей 151 Автоматизація і комп'ютерно-інтегровані технології, 187 Деревообробні та меблеві технології, 193 Геодезія та землеустрій, 206 Садовопаркове господарство. К.: НУБіП. 2022. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u327/ekonomichna_teoriya_gushcha_2021.pdf
3. Гаврилюк В.П. Побережець Т.І. Основи економічної теорії: тренінг-курс: навч. посіб. для самостійної роботи студентів неекономічних спеціальностей. Київ: «Колобіг». 2012 83 с.
4. Економічна теорія в задачах, тестах, вправах: навч. посіб. для самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Талавирия М.П., Побережець Т.І., Болгарова Н.К. Ніжин: ПП Лисенко М.М. 2012. 328 с.
5. Економічна теорія: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Талавирия М.П., Побережець Т.І., Болгарова Н.К., Пащенко О.В. Ніжин: ПП Лисенко М.М. 2014. 475 с.
6. Економічна теорія: практикум-тренінг для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Гойчук О.І., Побережець Т.І., Талавирия М.П., Болгарова Н.К. Ніжин: ПП Лисенко М.М. 2012. 328 с.
7. Економічна теорія: навч. посіб. для студентів заочної форми неекономічних напрямків вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / Музиченко Т.О., Пащенко О.В. К.: ЦП “Компринт”. 2014. 241с.
8. Економічна теорія: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Талавирия М.П., Бутенко В.М, Болгарова Н.К., Пащенко О.В. Київ: ЦП “Компринт”. 2020. 485 с.
9. Економічна теорія: практикум для студентів закладів вищої освіти / Талавирия М.П., Болгарова Н.К., Пащенко О.В. Київ: ЦП “Компринт”. 2020. 356 с.
10. Пащенко О.В. Методичні вказівки з дисципліни “Економічна теорія” для підготовки фахівців ОС “Бакалавр”. К. 2020. 92 с.

Рекомендована література

Основна

1. Талавирия М.П., Байдала В.В., Бутенко В.В., Болгарова Н.К., Пащенко О.В., Гуца І.О. Економічна теорія: навч. посіб. для студентів закладів вищої освіти. Перевидання. К.: Наукова столиця. 2020. 338 с.
2. Гойчук О.І. Економічна теорія: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів ІУ рівня акредитації./ О.І. Гойчук, Т.І.Побережець, Н.К.Болгарова, М.П.Талавирия. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М. 2014. 476 с.

3. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 9-те вид., переробл. і доповн. К.: Знання. 2014. 710 с.
4. Економіка: теорія і практика. Підручник. / Галушка З.І., Поченчук Г.М. Чернівці: Чернів. нац. ун-т. 2020. 232с.
5. Економічна теорія. Політекономія: навч. посіб. / А. Сирко. К.: Центр навч. літ. 2019. 448 с.
6. Економічна теорія. Практикум / А. Базилюк, Ж. Дерий, В. Концева. К.: Центр навчальної літератури. 2019. 312с.
7. Мацелюх Н. П. Економічні теорії в системі наукових економічних знань: навч. посіб. / Н. П. Мацелюх, І. А. Максименко. - 2-ге вид., перероб. та доп. К.: Центр учб. літ. 2016. 226 с.
8. Мацелюх Н.П. Основи економічної науки. навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури. 2020. 324 с.
9. Мацелюх Н.П. Історія економіки та економічної думки. Політична економія. Мікроекономіка. Макроекономіка: навч. посіб. / Мацелюх Н.П., Максименко І.К.: Центр навчальної літератури. 2019. 328 с.
10. Чепінога В.Г. Економічна теорія: підручник / В.Г. Чепінога В.Г. К.: Юрінком Інтер. 2011. 656 с.

Допоміжна

1. Башнянін Г.І., Лазур П. Ю., Медведєв В. С. Політична економія. К.: Ніка-Центр. Ельга. 2000. 527 с.
2. Костюк В.С. Економічна теорія: навч. посіб. / В.С. Костюк, А.М. Андрущенко, І.П. Борейко. К.: Центр учбової літератури. 2009. 282с.
3. Можайкіна Н. В. Домогосподарство як суб'єкт ринкової трансформації. Монографія / Н. В. Можайкіна, Тютюнникова С. В. Полтава: Скайтек. 2010. - 157с.
4. Майкл Гудвін. Економіка. Як вона працює (і не працює) у словах та малюнках / Майкл Гудвін. Вид. Ірбіс комікси. 2020. 320 с.
5. Основи економічної теорії: навч. посіб. / За заг. ред. П.В. Круша. В.І. Депутат. С.О. Тульчинської. К.: Каравела. 2010. 448 с.
6. Орехівський Г.А. Тестово-словниковий практикум з економічної теорії: навч. посіб. К.: Каравела. 2007. 216 с.
7. Основи економічної теорії: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.О. Рибалкін, М.О. Хмелевський, Т.І. Біленко, А.Г. Прохоренко та ін. К.: Видавничий центр «Академія». 2002. 352 с.
8. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. І.М. Сотник, д.е.н., проф. Л.М. Таранюка. Суми: ВТД «Університетська книга». 2018. 572 с.
9. Шевченко О.О. Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2012. 280 с
10. Щетинін А.І. Гроші та кредит: підручник: 3-тє вид., перероб. і доп. / А.І. Щетинін. К.: Центр учбової літератури. 2008. 432 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua>
2. Офіційна Інтернет-сторінка Верховної Ради України. URL: <http://www.portal.rada.gov.ua>
3. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua>
4. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства фінансів України <http://www.minfin.gov.ua>
5. Офіційна Інтернет-сторінка Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>
6. Офіційна Інтернет-сторінка Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Офіційна Інтернет-сторінка Державної податкової служби України. URL: <http://www.tax.gov.ua>
8. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua>
9. Центр перспективних соціальних досліджень. URL: <http://www.cpsr.org.ua>
10. Навчальний електронний курс. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/enrol/index.php?id=1529>

ОЦІНКА ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ЗА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ

Економічна теорія є базовою дисципліною в системі підготовки майбутніх фахівців природничих та інженерних спеціальностей в умовах реформування економіки України. Даний курс виступає методологічною основою вивчення економічних дисциплін прикладного характеру, формування економічного мислення, що є необхідним для ефективної практичної діяльності в умовах багатокладної соціально орієнтованої ринкової економіки.

Нові концептуальні принципи пізнання трансформаційних перетворень економічних систем у масштабах глобального розвитку світової економіки урізноманітнюють та забезпечують гнучкість теоретичного освоєння економічної реальності, мають суттєве значення для формування світоглядних орієнтирів, спрямованих на подолання віджилих стереотипів господарського мислення, дають можливість розробляти й опрацьовувати нові наукові підходи і висновки на проблемному полі виробничої діяльності.

Трудомісткість навчального навантаження студента в термінах ECTS включає час, витрачений на відвідування аудиторних занять, самостійну роботу (підготовку до занять та контрольних заходів, виконання семестрових завдань), а також на семестровий контроль.

Успішність засвоєння окремих кредитних модулів оцінюється сумою набраних балів – рейтинговою оцінкою (RD) системи рейтингового оцінювання, в основу якої покладено поопераційний контроль і накопичення рейтингових балів за різнобічну навчально-пізнавальну діяльність студента з певного кредитного модуля дисципліни.

Назва виду роботи	Максимальний % від загальної оцінки
Відвідування занять та участь в аудиторній роботі	15%
Семінарські, практичні, індивідуальні заняття	30%
Виконання індивідуальних та практичних завдань	15%
Самостійна робота	20%
Модульний контроль	20%
Загальна рейтингова оцінка	100%

Контрольно-оцінювальний компонент модульної технології навчання реалізується безпосередньо на групових заняттях або при оцінюванні самостійної роботи студентів у формі співбесіди, заліків чи екзаменів, перевірки контрольних завдань з наступним обговоренням на групових заняттях.

РОЗРАХУНКИ РЕЙТИНГУ З ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Навчальний курс складається із 2 змістових модулів, які включають 15 теоретичних тем, 15 семінарсько-практичних та розрахункових завдань для самостійного опрацювання, що дозволяє сформувати стартовий імпульс у формуванні сучасного мислення, готує стратегічний людський капітал суспільства, здатний до творчих звершень у праці та активної господарської діяльності.

Рейтинг студента із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ вимірюється у балах і визначається у відповідності до загальної кількості годин, що передбачені для вивчення дисципліни у робочому навчальному плані.

Рейтинг з дисципліни складається:

$$R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}},$$

де $R_{\text{НР}}$ – рейтинг з навчальної роботи; $R_{\text{АТ}}$ – рейтинг з атестації.

Складові рейтингу з дисципліни визначаються згідно з таким співвідношенням:

$R_{\text{НР}}$ – 70% від кількості балів рейтингу з дисципліни; $R_{\text{АТ}}$ – 30% від кількості балів рейтингу з дисципліни.

Рейтинг з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ складається з суми рейтингових оцінок із змістових модулів дисципліни:

$$R_{\text{НР}} = R_{\text{ОМ1}} + R_{\text{ОМ2}} + \dots + R_{\text{ОМn}}$$

де n – кількість змістовних модулів.

Рейтинг з додаткової роботи $R_{\text{др}}$ становить 10 балів.

Рейтинг штрафний $R_{\text{штр}}$ становить 5 балів.

Для кожного змістового модуля визначається мінімальна кількість балів, які необхідно набрати студенту для його засвоєння. Вона дорівнює 50% від $R_{\text{ОМ}}$.

Після вивчення програмного матеріалу в обсязі змістового модуля, визначається рівень його засвоєння студентом – реальна рейтингова оцінка з модуля.

На рейтинг з навчальної роботи можуть впливати рейтинг з додаткової роботи $R_{\text{др}}$ та рейтинг штрафний $R_{\text{штр}}$

Студенти, які протягом навчального семестру набрали кількість балів, що менше від 50% від рейтингу з навчальної роботи, зобов'язані до початку екзаменаційної сесії підвищити його, інакше вони не допускаються до іспиту (заліку) з цієї дисципліни і мають академічну заборгованість. Студентам, які успішно завершили засвоєння дисципліни, задовольняючи всі необхідні вимоги щодо атестації, присвоюються кредити ECTS, призначені для дисципліни робочим навчальним планом.

Розрахунковий рейтинг з дисципліни становить 100 балів. Рейтинг з навчальної роботи – 70 балів, рейтинг з атестації – 30 балів.

Таблиця 2.

Рейтингові оцінки із змістовних модулів

Термін навчання, тижні	Номер змістовного модуля	Навчальне навантаження, годин	Кредити ECTS	Рейтингова оцінка змістовного модуля, бали	
				мінімальна	Максимальна
1	1	12	0,2	60	100
2	2	12	0,5	60	100
Всього	2	24	0,7	42	70

Рейтинг студента з навчальної роботи $R_{НР}$ визначається за формулою:

$$R_{НР} = \frac{0,7 \times (R_{ОМ}^{(1)} \times K_{ОМ}^{(1)} + R_{ОМ}^{(2)} \times K_{ОМ}^{(2)} + \dots + R_{ОМ}^{(n)} \times K_{ОМ}^{(n)})}{K_{дис}} + R_{ДР} - R_{ШТР},$$

де $R_{ОМ}^{(1)}$ $R_{ОМ}^{(2)}$ $R_{ОМ}^{(n)}$ - рейтингові оцінки із змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n - кількість змістових модулів;

$K_{ОМ}^{(1)}$ $K_{ОМ}^{(2)}$ $K_{ОМ}^{(n)}$ - кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{дис} = K_{ОМ}^{(1)} + K_{ОМ}^{(2)} + K_{ОМ}^{(n)}$ - кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі;

$R_{ДР}$, $R_{ШТР}$ відповідно рейтинг з додаткової роботи і рейтинг штрафний.

Студенти, які набрали з навчальної роботи 60 і більше балів, можуть не складати екзамен, а отримати екзаменаційну оцінку "Автоматично", відповідно до набраної кількості балів, переведених в національну оцінку ECTS згідно з табл.2. У такому випадку рейтинг студента з дисципліни дорівнює його рейтингу з навчальної роботи.

$$R_{дис} = R_{НР}$$

Якщо студент бажає підвищити свій рейтинг і покращити оцінку з дисципліни, він має пройти семестрову атестацію. Останню в обов'язковому порядку проходять студенти, які з навчальної роботи набрали менше ніж 60 балів. Для допуску до атестації студент має набрати не менше 60 балів з кожного змістовного модуля, а загалом – не менше ніж 42 бали з навчальної роботи.

Рейтинг студента з атестації $R_{АТ}$ визначається за 100-бальною шкалою. Якщо на атестації з дисципліни студент набрав менше 60 балів, то вони йому не зараховуються - не додаються до набраних балів з навчальної роботи, і за студентом зберігається рейтинг (оцінка), визначений формулою (1).

В іншому випадку рейтинг студента з дисципліни визначається $R_{дис}$ обчислюється формулою:

$$R_{дис} = R_{НР} + 0,3 * R_{АТ} \quad (2)$$

Рейтинг студента з дисципліни переводиться в національну оцінку та оцінку ECTS згідно з табл. 3. (додаток А).

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ НА ЕТАПАХ ПРОМІЖНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ»

Проміжний контроль знань студентів здійснюється регулярно на лекційних і практичних заняттях шляхом їх опитування з пройденого матеріалу. Форма контролю знань із змістових модулів 1-2 – результати семінарських виступів, тестові завдання. Підсумковий контроль знань здійснюється **на іспиті**.

Оцінка "**Відмінно**" виставляється студенту, який протягом семестру систематично працював, на іспиті показав різнобічні та глибокі знання програмного матеріалу, вміє вільно виконувати завдання, що передбачені програмою, засвоїв основну та знайомий з додатковою літературою, відчуває взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їх значення для майбутньої професії, виявив творчі здібності в розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявив здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

Оцінка "**Добре**" виставляється студенту, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, що рекомендована програмою, показав стійкий характер знань з дисципліни і здатний до їх самостійного поповнення та поновлення у ході подальшого навчання та професійної діяльності.

Оцінка "**Задовільно**" виставляється студенту, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та наступної роботи за професією, справляється з виконанням завдань, передбачених програмою, допустив окремі похибки у відповідях на іспиті та при виконанні екзаменаційних завдань, але володіє необхідними знаннями для їх подолання під керівництвом науково-педагогічного працівника.

Оцінка "**Незадовільно**" виставляється студенту, який не виявив достатніх знань основного навчально-програмного матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може без допомоги науково-педагогічного працівника використати знання при подальшому навчанні, не спромігся оволодіти навичками самостійної роботи.

Додаток А
Співвідношення між національними і ECTS оцінками та рейтингом із дисципліни

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Визначення ECTS	Рейтинг з дисципліни, бали
Відмінно	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100
Добре	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89
	C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74-81
Задовільно	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	66-73
	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-65
Незадовільно	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно працювати перед тим, як отримати залік (позитивну оцінку)	35-59
	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота	01-39

МОДУЛЬНА СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

Модуль	Модульна структура дисципліни	Форма контролю
1.	Засади розвитку суспільного виробництва	Тести
2.	Теоретичні основи підприємництва	Тести
Іспит за рейтингом		У тестовій формі

Курс передбачає розгляд складних проблем економічної теорії, основних економічних категорій та законів з акцентом на їх зв'язок з управлінською практикою і розробкою соціальної політики. Такий підхід ґрунтується на розкритті ринкового механізму функціонування національної економіки. Значне місце відведено обґрунтуванню ефективного використання виробничих ресурсів підприємства, що діють в різних економічних системах; висвітлюються також питання формування та особливості функціонування факторів виробництва: землі, капіталу, праці. Розкривається взаємодія різних форм власності, стратегії ціноутворення та їх роль в умовах ринкової економіки.